152. Tiistaina 17 päivänä marraskuuta 1992

kello 18.40

S.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi Liettuan kanssa kauppaa ja taloudellista yhteistyötä koskevista väliaikaisista järjestelyistä tehdyn pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 4544

Hallituksen esitys n:o 162
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 18

2) Ehdotus laiksi Liettuan kanssa sijoitusten edistämisestä ja suojelusta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ... „

Hallituksen esitys n:o 163
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19

3) Ehdotus laiksi Romanian kanssa tehdyn sijoitusten vastavuoroista edistämistä ja suojelua koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ... „

Hallituksen esitys n:o 164
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20

4) Ehdotus laiksi kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 222
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56

5) Ehdotus laiksi arpajaislain 3 ja 5 §:n muuttamisesta ... 4545

Hallituksen esitys n:o 253
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 12

6) Ehdotus laiksi metsänparannuslain muuttamisesta ... 4545

Hallituksen esitys n:o 145
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 19

7) Ehdotus laiksi maanmittausmaksusta annetun lain 9 §:n muuttamisesta ... 4546

Hallituksen esitys n:o 283
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 20

8) Ehdotukset laeiksi asevelvollisuuslain ja eräiden asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvien lakien muuttamisesta ... „

Hallituksen esitys n:o 133
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 3

9) Ehdotus laiksi korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ... 4551

Hallituksen esitys n:o 144
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10

10) Ehdotukset laeiksi sosiaalihuoltolain sekä kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 ja 2 §:n muuttamisesta ... 4557

Hallituksen esitys n:o 174
Lakialoitteet n:ot 58 ja 106/1991 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1032, 1036, 1062, 1092, 1142, 1145, 1218, 1229, 1284, 1285, 1292, 1343, 1347, 1380, 1382 ja 1396/1991 vp sekä 276, 289 ja 292
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 39

S.

11) Ehdotus laiksi merimiesten palveluja opintotoiminnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta 4565

Hallituksen esitys n:o 231
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 9

12) Ehdotukset laiksi merimieslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... „

Hallituksen esitys n:o 232
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Pöydällepanoa varten esitellään:

13) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 55 a hallituksen esityksen johdosta vuoden 1992 kolmanneksi lisätalousarvioksi (HE 219) 4566

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

Ilmoitusasia:

Uusia hallituksen esityksiä

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan marraskuun 13 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 293, 295 ja 298—301, jotka nyt on edustajille jaettu.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi Liettuan kanssa kauppaa ja taloudellista yhteistyötä koskevista väliaikaisista järjestelyistä tehdyn pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 162
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 18

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi Liettuan kanssa sijoitusten edistämisestä ja suojelusta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 163
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi Romanian kanssa tehdyn sijoitusten vastavuoroista edistämistä ja suojelua koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 164
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 222
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi arpajaislain 3 ja 5 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 253
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 12

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 12.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi metsänparannuslain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 145
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 19

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelu:

Ed. S-L. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Aivan muutama sana maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön esittelyksi. Tämä asiahan oli valiokunnassa muutaman viikon pöydällä odottamassa sitä, miten Relanderin muistio ja hallituksen 14.10. tekemät säästöpäätökset vaikuttavat metsänparannusvaroihin. Kuulimme kuitenkin valiokunnassa asiantuntijaa ja tulimme siihen tulokseen, että hallituksen esitys metsänparannuslain muuttamisesta on vietävissä eteenpäin, koska on tarkoitus, että laki tulee voimaan ensi vuoden alusta.

Lain tarkoituksena on selkiinnyttää metsänparannustoimien tukemista ja vähentää myöskin kustannuksia. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan metsänparannuslainojen takaisinperintä ja hallinnointi tulee maksamaan vuositasolla yli 12 miljoonaa markkaa. Se on tavattoman suuri markkamäärä.

Valiokunta korostaa maamme metsävarojen merkitystä kansantaloudellemme ja yhtyy hallituksen esityksessä esitettyyn huoleen siitä, että metsävarojemme alhainen hyödyntämisaste uhkaa metsiemme elinvoimaisuutta ja siten kestävää metsätaloutta. Esityksessä todetun mukaisesti valiokunta pitää myös tärkeänä, että metsätalouden lähivuosien keskeiseksi tavoitteeksi on asetettava metsävarojen käytön lisääminen. Etenkin harvennushakkuissa kertyvän pienpuun menekkiä tulee voida lisätä.

Hallituksen esityksessä tavoitteena on yksityismetsien hoidon ja kunnossapidon edistäminen. Työlajien nimikkeitä tarkistetaan, mm. metsänlannoitus muuttuu metsän terveyslannoitukseksi, metsäojitus kunnostusojitukseksi ja pystypuiden karsinta nuoren metsän kunnostukseksi.

Valiokunnan mietintöön liittyy SMP:n vastalause. Muilta osin mietintö on yksimielinen. Valiokunnassa käydyn keskustelun pohjalta mietintöön on liitetty kaksi pontta, joista ensimmäisessä edellytetään, että metsänparannuslain mukaisen metsänparannustöiden toteuttamisen tulee olla myös ympäristönsuojelullisista näkökohdista katsoen hyväksyttävää. Minusta tämä on tavattoman tärkeä asia. Meillä Suomessahan metsänparannustoimien ja metsän uudistamisen yhteydessä on ollut tavattoman paljon erilaisia näkökantoja siitä, mikä on järkevää, ja on kaksi erilaista koulukuntaakin asian ympäriltä. Tärkeintä kuitenkin on, että me löydämme sellaiset toimet, joilla saadaan kestävä pohja metsätaloudellemme. Metsä on kuitenkin Suomen puujalka ja hyvinvoinnin perusta. Toinen ponsi liittyy siihen, että metsänparannuslain 11 §:n nojalla jaetaan kuntia valtion tuen määräämistä varten vyöhykkeisiin. Siinä edellytetään, että hallitus huolehtii siitä, että vyöhykejaossa kuntien metsätaloudelliset olosuhteet otetaan huomioon.

Kaiken kaikkiaan tällä esityksellä nyt aika merkittävästikin uudistuu metsänparannusvarojen jako jatkossa. Se painottuu avustuksiin, ja lainoista pyritään vähitellen pääsemään pois. Lainojen takaisinperintä, niin kuin totesin, on ollut tavattoman arvokasta puuhaa, jo sen pelkkä hallinnointikin.

Kaiken kaikkiaan jatkossa totta kai metsän omistajalla täytyy olla vastuu siitä, että metsää hoidetaan hyvin ja sitä hyödynnetään. Eduskunnassa käsiteltävänä oleva metsäverouudistus omalta osaltaan, kun siirrytään puun myynnin verotukseen, antaa toivottavasti myöskin mahdollisuuden oikeudenmukaisempaan verotukseen, koska silloin maksetaan tulosta, joka metsää myytäessä saadaan. Tässä tilanteessa, kun

puun hinta on kovasti romahtanut, tämän tyyppinen siirtyminen minusta on aivan oikean suuntainen. Sen sijaan monta mieltä voidaan olla siitä, onko järkevää, että siirtymäkausi on 13 vuotta ilman, että siihen järjestelmään voi välillä tulla. Toivottavasti valiokunnassa siltä osin löydetään järkevämpiä ratkaisuja.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi maanmittausmaksusta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 283
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 20

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotukset laeiksi asevelvollisuuslain ja eräiden asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 133
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 3

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 3.

Keskustelu:

Ed. Lamminen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys asevelvollisuuslain ja eräiden asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvien lakien muuttamisesta pitää sisällään suuren joukon lähinnä teknisiä jo aiemmin tehdyistä ratkaisuista johtuvia muutoksia. Ratkaisevin ja kauaskantoisin aiemmin tehdyistä päätöksistä on puolustusvoimien siirtyminen uuteen hallinto- ja johtamisjärjestelmään ensi vuoden alusta.

Kuten monet muistanevat, eduskunnalla ja sen puolustusvaliokunnalla oli viime keväänä oma käsityksensä siitä, millaisen hallinto- ja johtamisjärjestelmän puolustusvoimat tulevina vuosina tarvitsevat. Lakitasolla saimmekin aikaiseksi merkittäviä muutoksia. Valitettavasti kaikki painotukset eivät toteutuneet alemmalla säädöstasolla toivomallamme tavalla.

Nyt on kuitenkin aika katsoa eteenpäin. Minulla on käsitys, että tulevaisuus tuo myös puolustusvoimille mukanaan niin merkittäviä haasteita, ettei nyt toteutettavia organisatorisia ratkaisuja voi pitää kovin monivuotisina. Erään pohjan tuleville uudistuksille tai ainakin sitä koskeville pohdinnoille antaa selvitysmies Pekka Ojalan taannoinen ehdotus, jota on myös julkisuudessa käsitelty varsin näyttävästi. Ehdotuksen arvoa ei välttämättä heikennä se, että puolustusministeriö on siitä jo ehtinyt sanoutua irti.

Tämänkertaisessa esityksessä valiokunta on kiinnittänyt asiantuntijakuulemisten pohjalta huomionsa kolmeen asiakokonaisuuteen: varusmiesten lomajärjestelmään, vähimmäisaikaa pitemmän palvelusajan lyhentämisperusteisiin ja varusmiesten poliittiseen osallistumisoikeuteen. Valiokunta ehdottaa pienehköä tarkistusta näistä kahteen ensiksi mainittuun.

Hallitus ehdottaa asevelvollisuuslakiin säännöstä, jonka mukaan pakottavista henkilökohtaisista syistä myönnettyjä lomia ei lueta varusmiehille palvelusajaksi. Ylipalveluja ehdotetaan määrättäväksi heti ensimmäisestä ns. hsl-päivästä lähtien. Valiokunta yhtyy siihen hallituksen esitykseenkin sisäänrakennettuun ajatukseen, että varusmiesten lisääntynyt vapaa-aika täytyy ottaa jossakin määrin huomioon lomasäännöksiä muutettaessa.

Vuoden alusta toteutettu palvelusaikajärjestelyn uudistushan on merkinnyt varusmiesten vapaa-ajan lisääntymistä viikonloppuihin liittyen 10—14 vuorokaudella. Jotta tämä ei haitallisesti vähentäisi koulutusaikaa, on perusteltua koskea lomajärjestelmään sen muilta osin. Lomajärjestelmän muutoksessa meillä oli kuitenkin valiokunnassa halua ottaa inhimilliset näkökohdat huomioon. Pidimme kohtuuttomana pohjautuen mm. eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoon, että varusmies esimerkiksi läheisen omaisensa vakavan sairastumisen vuoksi käyttämänsä muutaman päivän loman johdosta joutuisi suorittamaan ylipalvelua. Tätä kohtuuttomuutta ei voida välttää hallituksen esityksen perusteluissa mainitulla palvelustehtävistä vapauttamisella. Siispä ehdotamme asiaa koskevaa sääntelyä sisällytettäväksi asevelvollisuuslain 5 a §:ään.

Asevelvollisuuslain 33 §:n 5 momenttiin ehdo-

tetaan otettavaksi säännös palvelusajan lyhentämisestä koulutusmääräyksen peruuntuessa. Ehdotuksen mukaan palvelusaikaa voidaan tällöin lyhentää, jos koulutus keskeytyy asevelvollisesta riippumattomista syistä. Valiokunta ehdottaa tätä säännöstä tarkennettavaksi siten, että palvelusaikaa on aina, jos varusmies antaa siihen suostumuksensa, lyhennettävä, mikäli koulutus keskeytyy terveydellisistä tai muista hänestä itsestään riippumattomista syistä. Poistimme tältä osin siis harkinnan lähes kokonaan jättäen sitä ainoastaan kysymykseen siitä, tuleeko palvelusaika esimerkiksi sairaustapauksissa lyhentää 240 vai 285 päivään. Tämäkin muutos, kuten pienemmätkin tarkistukset, tehtiin valiokunnassa yksimielisesti.

Kolmas valiokunnan perusteellisemmin perkaama asiakokonaisuus, kysymys varusmiesten poliittisten osallistumismahdollisuuksien lisäämisestä, todettiin mahdottomaksi ratkaista tässä yhteydessä. Mikäli varusmiesten perusoikeuksia halutaan tältä osin lisätä, se täytyy tehdä rikoslakia, ei asevelvollisuuslakia, muuttamalla.

Valiokunnan mietintöön on jätetty yksi vastalause koskien asevelvollisuuslain 34 §:ää. Vastalauseen sisältämä asia, kysymys uskonnollisesta ja eettisestä vakaumuksesta palveluksesta kieltäytymisen perusteena, tuli jo kertaalleen ratkaistuksi siviilipalveluslain käsittelyn yhteydessä, joten se ei anna tässä yhteydessä aihetta enempiin kommentteihin.

Herra puhemies! Uskon, että myös asevelvollisuusajan pituutta koskevaan kysymykseen joudutaan palaamaan lähivuosina. Yksi helppo tapa lyhentää asevelvollisuusaikaa olisi tehdä se nykyisiä lomia lyhentämällä, jolloin tarpeetonta luppoaikaa saataisiin vähennetyksi. Muitakin tapoja varmasti löytyy, jos asevelvollisuusaikaa ylipäätään katsotaan tarpeelliseksi lyhentää. Kysymykseen varmasti palataan, kun myös tähän asiaan paneutunut puolustusministeriön asettama työryhmä, nk. Langinvainion työryhmä, on saanut parin viikon kuluttua työnsä valmiiksi ja kun ehdotukset aikanaan mahdollisesti muuttuvat hallituksen esitykseksi.

Ed. V i h r i ä l ä : Herra puhemies! Hallituksen tämänkertaisessa esityksessä asevelvollisuuslain muuttamiseksi kosketellaan mm. varusmiesten lomajärjestelyjä. Varusmiesten vapaa-aikaahan on lisätty kuluvan vuoden alussa. Palvelus- ja vapaa-aikajärjestelmän muutos on merkinnyt vapaa-ajan lisääntymistä viikonloppuihin liittyen 10—14 vuorokaudella. Viikonloppuvapaata ja henkilökohtaista lomaa 8 kuukautta palvelevalla on yhteensä 54 vuorokautta eli lähes kaksi kuukautta. 11 kuukauden miehet saavat vlv- ja hl-lomia yhteensä 74 vuorokautta. Tämän päälle tulevat vielä kuntoisuuslomat. Hallituksen esitys siitä, että pakottavista henkilökohtaisista syistä myönnettävät lomat eivät enää kuuluisi palvelusaikaan ja siten lyhentäisi koulutusaikaa, onkin tätä taustaa vasten ymmärrettävä. Myös valiokunnan tähän tekemä lievennys lähiomaisen vakavan sairastumis- ja kuolemantapauksen varalta on inhimilliseltä kannalta ymmärrettävä.

Valiokunta äänesti, kuten jo edellä kuultiin, asevelvollisuuslain 34 §:n sisältämästä edellytyksestä siirtyä aseettomaan palvelukseen. Kyseinen pykälä edellyttää hallituksen ja nyt myös valiokunnan ehdottamassa muodossa, että tällaisilla henkilöillä on anomukselleen vapautua asevelvollisuuden suorittamisesta uskonnolliseen ja eettiseen vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt. Puolustusvaliokuntahan korjasi viime vuoden lopussa hallituksen siviilipalveluslakiehdotusta juuri tältä osin. Ei olisi meille erityisen kunniaksi, jos nyt olisimme asevelvollisuuslain kohdalla yllättäen eri kannalla. Se, että vakaumus hakeuduttaessa siviilipalvelukseen on monenkin kohdalla osoittautunut käytännössä varsin suhteelliseksi, ei oikeuta meitä tinkimään sen kummemmin asevelvollisuuslain kuin siviilipalveluslainkaan kirjaimesta. Samalla logiikallahan nopeusrajoituksetkin pitäisi jättää asettamatta, kun aina löytyy joku, joka niitä rikkoo.

Asevelvollisuuslakiin lisätään tässä yhteydessä perussäännökset varusmiehille reservin upseereiksi ja aliupseereiksi annettavasta koulutuksesta. Muilta osin koulutusjärjestelmä on rakennettu jo aiemmin päätetyillä säännöksillä, jolloin luotiin mm. uusi, ensi vuoden alusta toimintansa aloittava Maanpuolustuskorkeakoulu. Oli tärkeä periaatteellinen voitto heille, jotka pitävät perinteitä kunniassa, että tässä yhteydessä kyettiin ainakin asetustasolla varmistamaan myös kadettiperinteen ja Kadettikoulun nimen säilyminen.

Puolustusvoimain komentaja ei ole tiettävästi vielä antanut asiasta alemman asteista säännöstä, johtosääntöä. Meillä on erityinen syy viime kevään ja kesän kokemusten valossa myös puolustusvaliokunnassa ja eduskunnassa seurata lakia alempiasteisten säännösten sisältöä, mitä puolustushallinnossa tapahtuu, ja toivoa, että harkintaa ja järkeä löytyy niiltä, jotka on pantu ratkaisijan paikalle. Myös tämänkertainen ase-

velvollisuuslain muutos saa seurakseen vastaavat asetuksen muutokset.

Herra puhemies! Asevelvollisuusajan lyhentäminen on noussut viime vuosina ja kuukausina yhä painokkaammin esille. Hallitus ei onneksi, mielestäni, haksahtanut valtion säästötoimenpiteiden nimissä tätä esittämään edes tilapäisesti, vaikka sellaistakin välillä jo osattiin pelätä.

Kun budjettipäällikkö Sailas tunnetussa paperissaan oli laskenut varusmiesajan kahden kuukauden lyhennyksellä saatavan vuositasolla 120 miljoonan säästöt, saivat asiantuntijat hallituksen ilmeisesti vakuuttuneeksi, että lyhennyksellä tässä tilanteessa itse asiassa aiheutettaisiin lisäkustannuksia. Eräiden arvioiden mukaan, nämä ovat tietenkin arvioita, valtion menot lisääntyisivät noin 10 miljoonalla markalla, jos miehet lyhennetyn varusmiespalvelun jälkeen kotiutettaisiin suoraan työttömyyskortistoon, mikä olisi nyt hyvin mahdollista.

Asevelvollisuusaikaa ei tule kovin kevyin perustein lyhentää. Koulutusta on varmasti mahdollista tehostaa ja mahdollisesti myös koulutusaikoja eriyttää eri aselajeissa ja koulutushaaroissa, mutta merkittävään keskimääräiseen asevelvollisuusajan lyhentämiseen mielestäni ei ole varaa. Ei olisi varaa myöskään sellaisiin kertausharjoitusmäärien supistuksiin kuin nyt on tapahtunut ja tapahtumassa. Tässä suhteessa tuleekin mahdollisimman pian päästä vuosikymmenen vaihteen kehitysuralle.

Herra puhemies! Puolustusministeriössä on valmistunut tämän lain käsittelyn aikana ehdotus puolustushallinnon, joukkojen, laitosten ja varuskuntien rationalisointi- ja kehittämisohjelmaksi. Me jokainen ymmärrämme tässä tilanteessa tällaisten suunnitelmien välttämättömyyden, että säästää pitää. Mutta kyllä niin on, ettei itsenäinen maa voi ajautua sellaiseen tilanteeseen, että jokin osa maata on vain reserviläisten vastuulla.

Vaasan läänin kohdalta toteaisin, että tämä muistio on aika kovaa luettavaa. Ähtärin asevarikon tuotantotoimintaa supistetaan olennaisesti. Kokkolan asekoulu siirretään Lahteen. Vaasan rannikkopatteristo lakkautetaan. Vaasan varuskunnasta luovutaan. Lääkintävarikko Ilmajoelta siirretään Viitasaarelle. Seinäjoen Itikanmäen ja Impivaaran varastoalueesta luovutaan. Pohjanmaan soittokunta Vaasasta lakkautetaan. Ainoana positiivisena asiana sieltä oli luettavissa, että Kauhavalle on mahdollisuus siirtää laskuvarjojääkärikoulu ja kuljetuslentolaivue. Nämä liittyvät oleellisesti myös koko puolustushallintoa koskeviin toimiin, ja sen vuoksi haluan nämä asevelvollisuuslain käsittelyn yhteydessä todeta eduskunnan pöytäkirjoihin.

Maavoimien leikkaukset nimenomaan ajatellen yhtä lääniä ovat kohtuuttomat. Olen suhtautunut ja suhtaudun edelleen hävittäjähankintoihin myönteisesti, mutta jos näin voimakkaat supistamistoimenpiteet maavoimissakin kohdistuvat yhteen lääniin, on ainakin syytä harkita omaa kantaansa tältä kohdin.

Herra puhemies! Vaasan läänissä ja Etelä-Pohjanmaalla on tunnetusti vahva maanpuolustustahto ja -henki. Sen takia on välttämätöntä, että myös puolustusvoimat pitävät huolen tästä läänistä, tai muuten me ajaudumme sellaiseen tilanteeseen, että eteläpohjalaiset ja osittain keskipohjalaisetkin joutuvat varmasti miettimään, miten puolustus niissä maakunnissa tulevaisuudessa hoidetaan.

Olen valmis hyväksymään nyt käsittelyssä olevat lakiehdotukset puolustusvaliokunnan esittämässä muodossa.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä on suurin osa teknisluonteisia, aikaisemmin tehdyistä ratkaisuista johtuvia muutoksia. Mutta joitakin periaatteellisiksi luokiteltavia kysymyksiä nousi kuitenkin esille asiantuntijoiden kuulemisen yhteydessä.

Valiokuntamme oli yksimielinen varusmiesten lomajärjestelyihin, poliittiseen osallistumisoikeuteen ja vähimmäisaikaa pitemmän palvelusajan lyhentämiseen liittyvissä kysymyksissä. Minustakin olisi todellakin kohtuutonta, kuten valiokunnan puheenjohtaja Lamminen puheenvuorossaan totesi, jos varusmies läheisen omaisensa vakavan sairastumisen tai jopa kuoleman johdosta pitämänsä loman joutuisi korvaamaan pidennetyllä palvelulla. Näin ollen asevelvollisuuslain uusi 5 a § on aivan paikallaan, jolla mahdollistetaan asevelvollisen erikseen vapauttaminen tämän loman ajalta.

Sotilasavustuslain 2 § määrittelee, mitä tarkoitetaan lähiomaisella. Laki on jo vuodelta 1948, jolloin avoliitot eivät suinkaan olleet yhtä yleisiä kuin nykyään. Lakiin on kirjattu ajatus siitä, että vain sellainen avioliittomaisissa olosuhteissa elävä henkilö, jolla on asevelvollisen kanssa yhteinen lapsi huollettavana, on luokiteltava omaiseksi. Valiokunta oli yksimielinen siitä, että nykyisin ei tule erotella avoliitossa eläviä sillä, onko heillä yhteistä lasta vai ei.

Esille nousivat myös varusmiesten poliittiseen osallistumiseen liittyvät ongelmat. Heidän tulee pyytää lupa myös vapaa-aikanaan harjoittamaansa poliittiseen toimintaan. Tämä tuntuu kyllä epäoikeudenmukaiselta, jopa ihmisoikeuksien loukkaamiselta, ja olisimme olleet valmiit puuttumaan siihen. Asiantuntijoiden mukaan se kuitenkin vaatii erikoislain 45 luvun 26 §:n muuttamista, joten käsiteltävänä olevan lain yhteydessä epäkohtaa ei valitettavasti voi korjata.

Oikeusministeriön asiantuntijan Veli-Pekka Viljasen mukaan helmikuussa 1992 mietintönsä luovuttanut perusoikeuskomitea on ehdottanut, että hallitusmuotoon ei perusoikeusuudistuksen yhteydessä enää sisällytettäisi erityistä sotilaiden perusoikeuksien rajoitusvaltuutta nykyisen hallitusmuodon 16 §:n mukaan, vaan perusoikeusrajoitusten sallivuutta tältä osin olisi arvioitava samojen perusteiden mukaan kuin muidenkin kansalaisryhmien kohdalla. Perusoikeusuudistuksen jatkovalmisteluhan on menossa hallintoneuvos Pekka Hallbergin johtamassa perusoikeustyöryhmässä. Toivon todella, että he käsittelevät esille nousseen varusmiesten poliittista osallistumista koskevan ongelman ja korjaavat esityksessään tämän epäkohdan.

Asevelvollisuuslain 33 §:n 5 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös palvelusajan lyhentämisestä koulutusmääräyksen peruuntuessa. Mikäli keskeytys tapahtuu varusmiehestä riippumattomista syistä, kuten mm. terveydellisistä syistä, pääsääntöisesti vähimmäisaikaa pidempi palvelusaika tulee lyhentää 240:een tai 285 päivään, ja tästä saa poiketa vain varusmiehen omalla suostumuksella. Olin erittäin iloinen siitä, että myös tämä puolustusministeriössä oltiin valmiita hyväksymään.

Oikeastaan ainoa asia, johon en voinut yhtyä valiokuntakäsittelyssä, koski hallituksen esityksen ensimmäisen lakiehdotuksen 34 §:ää. Mielestäni perusteluna aseettomaan tai siviilipalvelukseen siirtymiselle pitää riittää vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnonsyyt. Se, että eduskunta on muuttanut siviilipalveluslaissa uskonnollisia ja eettisiä omantunnonsyitä perusteiksi aseellisesta palveluksesta vapauttamiselle, ei ole oikea perustelu lisätä vastaavaa mainintaa tähän ensimmäiseen lakiehdotukseen. Minusta se olisi saanut olla voimassa olevassa muodossaan. Tästä asiasta puhuttiin jo paljon siviilipalveluslain yhteydessä, kuten valiokunnan puheenjohtaja Lamminen puheenvuorossaankin toi esille, joten en käytä näihin perusteluihin aikaa sen enempää.

Arvoisa puhemies! Tulen lakiehdotuksen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään puolustusvaliokunnan mietinnössä olevan vastalauseen mukaisen muutosesityksen.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Olen aikaisemmin asevelvollisuusasioita käsiteltäessä esittänyt varsin kauhistuttavia näkemyksiä siitä, että varusmiehillä on nykyisin liian paljon vapaa-aikaa ja tästä johtuu myöskin henkisen kantin pettäminen. Toisin sanoen suuri osa asevelvollisista joutuu luopumaan leikistä kesken kaiken. Kun olin hiljattain matkalla Tampereelta junalla tänne Helsinkiin, tapasin erään asevelvollisen, joka oli tulossa sellaisesta hoidosta. Kun se kantti pettää, joutuu sellaiseen hoitoon. Keskustelinkin hänen kanssaan ja tulin entistä vakuuttuneemmaksi siitä, että näin on.

Nykyisin nimittäin tuskin päästään reppu lyömään varuskunnan seinään, kun lähdetään jo lomalle, ja sen jälkeen lomia on käytännössä joka viikonvaihde ja vielä välilläkin. Näin ollen sosiaalista yhteisöä ei synny armeijassa ja varuskunnassa lainkaan, ollaan irrallaan sekä kotoa että myöskin varuskunnasta ja heilutaan siinä välimaastossa. Silloin tilanne on se, että ei kiinnytä mihinkään. Armeijassa aikaisemmin oli kaksi ja puoli kuukautta, ennen kuin pääsi lomalle. Silloin syntynyttä sosiaalista yhteisöä ei ole olemassa.

Minä olisin sitä mieltä, että lomia pitäisi vähentää. Kaksi kuukautta ensin, ettei minkäänlaista lomaa. Kuukauden päästä pääsee suljetussa järjestyksessä sotapesään. Kahden kuukauden kuluttua, jos hyvin pärjää, pääsee lomalle, ja sen jälkeen kahden kuukauden välein loma. Silloin lakkaavat hermot pettämästä armeijassa, koska se sosiaalinen yhteisö, joka on vähän kaljupäistä vääpeliä vastaan, on siellä niin rankka, että kun eräänä päivänä lähdetään armeijasta pois, kun lyödään siviilit kouraan, niin itku tulee aikuiselle miehelle, kun joutuvat siitä sosiaalisesta yhteisöstä luopumaan. Tässä on varmasti asiaa. Mitä enemmän mennään lomiin ja vapaa-aikaan, sitä huonompi selkäranka suomalaisella armeijalla tulee olemaan.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä sopii kiinnittää huomiota erääseen sellaiseen asiaan, josta on minulle soitettu moneen otteeseen ja joka on ilmiselvästi puute meidän lainsäädännössämme. Näyttää siltä, että siviilipalveluslaki ja myös laki aseettomasta palvelusta ovat kohtuullisen paikallaan tai kohdallaan.

Mutta sen sijaan on olemassa ryhmä, jolle ei käy kumpikaan näistä, ns. totaalikieltäytyjät. Pitäisi lopultakin keksiä jokin ratkaisu, miten heitä kohdellaan oikeusvaltio Suomessa.

Tällä hetkellähän käytäntö on se, että he joutuvat pahimmassa tapauksessa oikeuskäsittelymyllyyn, jossa heidät tuomitaan jatkuvasti samasta rikoksesta moneen otteeseen, ehkä kymmeniä tuomioita samasta rikoksesta. (Ed. Aittoniemi: Kerralla paljon!) — Ed. Aittoniemi huuteli, että kerralla paljon. Näin tietenkin pitäisi ollakin. Länsi-Saksassa on korkein oikeus ottanut sellaisen kannan, että totaalikieltäytyjätapauksessa on vain yksi tuomio, mutta se on silloin kerralla paljon suurin piirtein. Saman tyyppiseen järjestelmään pitäisi mennä myös meillä.

Olen pahoillani, että en huomannut silloin, kun lakiesitys oli lähetekeskustelussa, tähän asiaan puuttua, koska valiokunta olisi kannanotossaan voinut ottaa asiaan kantaan ja toivoa, ehdottaa, vaatia hallitukselta toimenpiteitä asian korjaamiseksi.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoro on juuri sillä rajalla, ansaitseeko se vastauspuheenvuoroa. Mutta en voi olla vastaamatta, koska hänenkin puheensa jää tämän talon asiakirjoihin. Hämmästelen, onko ed. Aittoniemi laskenut, mitä lisäkustannuksia hänen esityksensä aiheuttaisi valtion budjettiin. Hämmästelen myös sitä, oletteko sitä mieltä, että nuoren miehen oikea sosiaalinen kehys todella on nuori miesjoukko armeijassa eikä hänen perheensä. Ymmärrän, että iäkkäämmät miehet mielellään viettävät aikaansa Helsingissä töissä tai miesjoukossa, mutta puhun nuorista perheellisistä miehistä.

Ed. L a m m i n e n : Arvoisa puhemies! Tulin puhujakorokkeelle, koska luultavasti en kahdessa minuutissa saa vastausruuhkaa puretuksi.

Ed. Aittoniemen puheenvuoro sisälsi aittoniemeläistä huumoria. Se on sillä varjolla otettava, mutta se on tietysti totuus, että esimerkiksi 240 vuorokautta palveleva poika saa 52 vuorokautta lomaa plus siihen, jos hän hyvin käyttäytyy, 30 vuorokautta vielä kuntoisuuslomaa ja henkilökohtaisten syiden lisäksi vielä tästäkin ylimääräistä, jos tosiaan hyvin palvelee, eli hän on lomalla 80 vuorokautta eli kolmasosan palveluajastaan. Sama koskee tietysti 285 vuorokautta palvelevaa. Hän saa noin 60 vuorokautta plus 30 vuorokautta, jos hyvin palvelee, ja 330 vuorokautta palveleva saa 72 vuorokautta anomuksen jättämällä.

Sitten ed. Aittoniemi puhui kantin pettämisestä. Se on todella vakava ongelma meidän puolustuslaitoksessamme, ja se varmasti tällä hetkellä tulisi osittain korjatuksikin sillä, että puolustusvoimat voisivat palkata sosiaalikuraattoreita varuskuntiin, mutta heitä tällä hetkellä on 18. Hyvin moni on vielä ilman, ja heillä on ylivoimainen tehtävä olla poikien "itkumuurina". Tähän nimittäin törmätään meidän työlainsäädännössämme siten, että vaikka toisen työvoimapiirin alueella olisi työtön sosiaalikuraattori, hän ei voi mennä esimerkiksi toisen työvoimapiirin alueella olevaan varuskuntaan hoitamaan tätä tehtävää. Tämä on aivan ilmeinen epäkohta.

Ed. Ukkola puuttui todella tärkeään asiaan. Me valiokunnassa olemme keskustelleet tästä pitkään, vaikka se ei meidän mietinnöstämme näy, mutta sen sijaan viime viikolla kävimme pääesikunnassa hyvin tiiviitä keskusteluita. Mukana oli myös valiokunnan varapuheenjohtaja, ja puolustusministeriöstä oli edustettuna pari lakimiestä ja ministeri Rehn kaiken huipuksi. Juuri tämä asia on ongelmallinen. Tähän vielä voilisätä sen, että nykyisin käynnissä olevat kutsunnat ovat sikäli erikoiset, ettei minään vuonna ole niin paljon ollut erikoispalveluhenkilöitä kuin nyt, siis kolmenlaisia: totaalikieltäytyjiä, aseistakieltäytyjiä ja siviilipalvelusmiehiä. Heitä on ollut 700—800, ehkä 1 000 joskus, ikäluokasta. Nyt varmasti ylitetään 2 000. Mutta totaalikieltäytyjät ovat tietysti asia erikseen. Mielestäni tähän kipeään kohtaan on ministeriön puututtava pikaisesti. Puuttuminen tuleekin sieltä aika nopeassa vauhdissa, koska kuten ed. Ukkola aivan oikein mainitsi, tässä joutuu myös meidän oikeuslaitoksemme, etten nyt sanoisi, pellen rooliin.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Aittoniemelle ja liittyen myös ed. Puiston puheenvuoroon ihan muutama kommentti. Mitä tulee näihin varusmiehiin, joilla kantti pettää, olen aivan toista mieltä heidän käsittelystään kuin ed. Aittoniemi. Perustelen tätä sillä esimerkillä, jonka saimme Ruotsista viime eduskuntakaudella, kun puolustusasiainvaliokunta kävi vierailulla. Ruotsissa varusmiehet ovat armeijassa maanantaista perjantaihin ja viikonvaihteen kotona. Siellä on todettu varusmiehillä olevan paljon vähemmän psyykkisiä häiriöitä ja keskeytyksiä, joten minusta lomat ovat varmaan ihan paikallaan ja kannatan niitä.

Kannatan myös sitä, että sosiaalikuraattoreita saataisiin mahdollisimman paljon varusmiesten tueksi armeijan aikana.

Mitä tulee totaalikieltäytyjiin, paitsi oikeuslaitos minusta täytyisi ottaa myös psykiatrinen ja terveydenhuolto mukaan näiden hoitoon ja käsittelyyn.

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi hyvällä tavalla omalla tyylillään kiinnitti huomiota hyvin tärkeään asiaan, mutta toteaisin hänelle, että jos varusmiehellä on siviilissä tiettyjä paineita ja vaikeuksia, ne eivät automaattisesti korjaannu siten, että hän on varuskunnassa pitkän ajan, vaan helposti siviilielämän ongelmat seuraavat mukana ja ehkä tulevat vielä moninkertaisiksi sen myötä.

Sen lisäksi, että puolustusvaliokunnan puheenjohtaja ed. Lamminen kiinnitti huomiota sosiaalikuraattorien työhön ihan oikein, kiinnittäisin huomiota myös siihen, että puolustusvoimissa tulee olla riittävä määrä myös sotilaspappeja näitä tapauksia varten.

Ed. Ala-Harja viittasi naapureihin, ja olisi ehkä Suomessakin hyvin paikallaan niin puolustusvoimissa kuin muuallakin yhteiskunnassa tutkia keinoja itsemurhien ennalta ehkäisyyn. Ne ovat hyvin suuri ongelma, en tarkoita yksinomaan puolustusvoimissa vaan koko meidän yhteiskunnassamme, ja tähän ongelmaan pitäisi kautta linjan tosissaan tarttua meidän maassamme.

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! On käynyt ilmi, että varusmiehillä on sangen paljon lomia, ja useassa yhteydenotossa, joita varusmiesten vanhemmilta on tullut kirjeitse tai puhelimitse, on kiinnitetty huomiota siihen, että kun armeijasta annetaan lomia hyvin paljon ja etäisyydet varusmiespaikkakunnalle kotipaikkakunnalta ovat pitkät, kustannukset ovat aiheuttaneet määrättyjä ongelmia nimenomaan näin laman aikana varusmiesten vanhemmille. Mielestäni silloin, jos kerran lomia myönnetään tässä määrin, kuin tällä hetkellä tehdään nimenomaan säästöihin vedoten, kuten erääseen kirjalliseen kysymykseeni vastattiin, kuitenkin pitäisi huolehtia armeijan siitä, että myös matkat korvattaisiin, etteivät matkat joutuisi vanhempien maksettaviksi, koska usein he ovat työttöminä jne. Jos varusmiehen matkoja eivät vanhemmat maksa, tämä henkilö joutuu tavallaan tuuliajolle, koska ainakin kirjallisen vastauksen perusteella eräät varuskunnat jopa suljetaan siltä osin, ettei valmisteta ruokaa eikä muutakaan nimenomaan säästöihin vedoten. Mielestäni on väärin siirtää kustannuksia yksinomaan vanhempien hoidettaviksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 144
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu:

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on hallituksen esitys, jossa tehdään säästöpäätökset korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain 3 §:ään. Säästövaikutukset ovat yhteismäärältään tällä hetkellä tässä laissa yli 466 miljoonaa markkaa. Kun valiokunta kuunteli asiantuntijoita ja kävi yleiskeskustelua, siinä vaiheessa korostettiin lain yksivuotisuutta. Useimmat asiantuntijat totesivat, että he joutuvat tekemään säästöjä ja supistuksia, jolloin kaikista suurista laitehankinnoista joudutaan luopumaan. Tämän lisäksi laitosten opetus- ja tutkimusmenoista, kirjallisuushankinnoista, atkmenoista sekä tutkimus- ja matka-apurahoista joudutaan supistamaan. Tämä vaikuttaa myös siihen, että kun opiskelijamäärät samanaikaisesti kasvavat useissa yliopistoissa 7 prosentilla, ei määrärahojen vähennys voi olla heijastumatta myös opetuksen tasoon. Näin ollen on itsestäänselvää, että opetuksen ja tutkimuksen taso tulee kärsimään näistä lisäsäästöistä.

Sosialidemokraatit eivät voi hyväksyä nyt käsittelyssä olevia supistuksia. Pidän hyvin valitettavana sitä asiaa, että valtioneuvoston periaatepäätös on tehty myös korkeakoulujen alalta koskemaan vuosia 1994 ja 1995. Nämä säästöt tulevat olemaan peräti miljardi markkaa, ja niitä ei käsitelty valiokunnassa, vaan tämä tieto on saatu valtioneuvoston periaatepäätöksen tultua selville.

Pidän tällaista hyvin ikävänä, että valiokunnalle ei ole annettu riittävän hyviä tietoja siitä, mihin korkeakoulujen kehittämisessä ollaan menossa, eikä myöskään siitä, että säästötoimenpiteet eivät kohdistu pelkästään ensi vuodelle vaan näiden osalta hallituksella on myös supistuksia kahden seuraavan vuoden kohdalla.

Hallituksen ohjelmassa koulutuspolitiikasta todetaan, että "kansakunnan voima ja mahdollisuus menestymiseen on sivistyksessä. Hallituksen painopisteenä riippumatta taloudellisista suhdanteista on koulutus ja tutkimus sekä kulttuuri." Valitettavasti tämän hallituksen lupaukset eivät pidä paikkaansa. Edellytykset korkeakoulujen kansainvälistymiseen ja osallistuminen kansainvälisiin tutkimusohjelmiin sekä opiskelija-, harjoittelija-, opettaja- ja tutkijavaihto-ohjelmiin turvataan. Hallitus ei ole siis noudattanut laatimaansa ohjelmaa ollenkaan.

Sivistysvaliokunnan koulutuspoliittiseen selontekoon liittyviä kannanottoja haluan myös ottaa esille. Me pidimme tarkoituksenmukaisena, että korkeakoulujen opetusta kehitetään nykyistä osallistuvampaan suuntaan. Valiokunta aikoinaan kiinnitti vielä huomiota siihen, että korkeakoulujen yhteistyötä tulee kehittää. Tämän lisäksi valiokunta katsoi, että erityistä huomiota pitää kiinnittää toiminnan tuloksellisuuden parantamiseen, johtamiseen ja lisäksi päätösvallan lisäämiseen.

Kun tarkastelen käsittelyssä olevaa hallituksen esitystä, on huolestuttavaa, että nyt on tarkoitus supistaa korkeakoulumenoja kuluvan vuoden tasosta noin 9 prosentilla, mutta kun keskustellaan jo seuraavista vuosista, nämä ovat 10 prosenttia. Tämä supistus tulee merkitsemään sitä, että korkeakoulut eivät selviydy niille annetuista tehtävistä. Nämä supistuksethan tulevat pakottamaan korkeakoulut vähentämään investointeja. Tutkimuksen voimavarat pienenevät korkeakouluissa. Koska palkat muodostavat merkittävän osan korkeakoulumenoista, niin nyt hallituksen esittämät supistukset vaativat myös henkilökunnan karsimista. Kaikkein raskainta on todeta se, että kokonaisia laitoksia, vieläpä tiedekuntia, ollaan lopettamassa. Tämä on kohtuutonta niitä yliopistoja ja korkeakouluja kohtaan, jotka ovat tehneet maassamme arvokasta ja merkityksellistä työtä korkeakoulujen kehittämiseksi.

Otan tässä yhteydessä esille Eta-sopimuksen, jonka myötä Suomi pääsee täysivaltaisesti mukaan Euroopan yhteisön tutkimus- ja kehitysyhteistyöhön, johon se on osallistunut vuodesta 1987 lähtien. Pitkäjänteinen ja tieteellisen tutkimuksen kanssa rinta rinnan etenevä korkein opetus, jota korkeakoulut tässä maassa suorittavat, tulee olemaan avainasemassa, että me pärjäämme yhä kansainvälistyvässä maailmassa. On erittäin valitettavaa, että nykyinen maamme hallitus on katsonut aiheelliseksi supistaa korkeakoulujen voimavaroja. Toimenpiteet vaarantavat yhteiskuntamme tulevaa kilpailukykyä. Taloudelliset vaikeudet eivät saa olla sellaisia, että ne laitetaan esteeksi yhteiskunnan kannalta tärkeän kehityksen aikaansaajan kustannuksella, kuten meidän maamme koulutusta ja tutkimusta suorittavia korkeakouluja ja yliopistoja nyt ollaan uhkaamassa.

Korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain tarkoituksena on ollut alun perin turvata Suomen teollisen ja kaupallisen, teknisen ja muutenkin tietotaidollisen osaamisen jatkuvuus yhteiskunnan taloudellisesti vaikeinakin aikoina. Lain perusteluja pohdittaessa ajateltiin nimenomaan korkeakoulujen merkitystä yhteiskuntakehityksen pitkäjänteisen jatkuvuuden takaajina. Tässä valossa sosialidemokraatit eivät voi yhtyä hallituksen esitykseen korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetun lain väliaikaisesta muutoksesta.

Totean tässä yhteydessä, että tämä lakihan on budjettilaki eli tämä koskee ensi vuotta. Tämä tietää siis sitä, että valtion tulo- ja menoarviossa leikattaisiin korkeakouluilta määrärahoja. Tulemme lain kolmannessa käsittelyssä kannattamaan lain hylkäämistä.

Lisäksi sosialidemokraatit edellyttävät, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin rakennetyöryhmän aikaansaamiseksi. Silloin on kuultava eri yliopistoja ja korkeakouluja siitä, missä on mahdollisuus yhdistää yliopistojen hallintoon liittyviä organisaatioita. Ennen kaikkea on tärkeintä, että yliopistot voisivat kehittää toimintaansa niin, että yhtään yliopistoa ja korkeakoulua ei tarvitsisi Suomesta lakkauttaa, vaan kaikki yliopistot voisivat rauhassa kehittää toimintaansa. Tässä, arvoisa puhemies, on merkittävä sanomani.

Ed. Lehtinen: Arvoisa herra puhemies! Tämänkin lakiesityksen takaa löytyy maamme vaikea taloudellinen tilanne. Tähän saakkahan korkeakoulujen kehittämislaki on nimenomaan taannut korkeakoulujen resurssit. Se on tietysti perustunut siihen, että korkeakoululaitos nähdään erinomaisen tärkeänä menestystekijänä, kun katsomme maamme tulevaisuuteen. Itse

näkisin, että korkeakoulut ovat suorastaan strategisesti avainasemassa, kun mietimme, minkälaisilla tekijöillä ja millä eväillä Suomi ja suomalaiset menestyvät vastaisuudessa.

Kuitenkin se, että tämä laki on ylipäätänsä eduskuntaan tullut, mielestäni varsin hyvin ilmentää sen, että taloudellinen tilanne Suomessa on erittäin vakava. Ainakin itse näen tilanteen nyt inhorealistisesti myös niin, että kun näitä säästöosuuksia on lähdetty jyvittämään eri ministeriöille, niin mikäli korkeakouluihin ei tehtäisi minkäänlaisia säästövelvoitteita, nämä säästöt täytyisi hankkia jostain muusta koulumuodosta.

Minä uskon, että tässä salissa ollaan varsin yksimielisiä siitä, että peruskoulutukseemme, siis peruskouluihin, lukioihin ja myös keskiasteelle, on kohdistunut varsin raskaita säästötoimenpiteitä. Siinä mielessä kaikkien on osallistuttava talkoisiin. (Ed. Räty: Lisää on tulossa!) Mikäli sinänsä halutaan keskustella siitä, pitäisikö ottaa lainkaan vai jättää koko korkeakoululaitos rauhaan, silloin mielestäni kyllä perusteeksi riittää tämänhetkinen taloudellinen tilanne. Jos budjetista kolmasosakin lepää täysin tyhjän päällä, on aivan selvää, että menoja on karsittava ja yritettävä löytää järkeviä ratkaisuja myös sellaisiin pääluokkiin, jotka ovat suurimpia valtion budjetissa.

Valiokunnassa kuultujen asiantuntijoiden mukaan tullaan selviämään ensi vuoden säästövelvoitteesta korkeakouluissa. Kuten ed. Tykkyläinen totesi, säästöjä täytyy kohdistaa palkkamenoihin. Sellainen asia, joka ainakin itseäni tietysti myös huolestuttaa, on se, että lyhyellä tähtäimellä säästöjä tehtäessä joudutaan lykkäämään myös tarpeellisia laitehankintoja. Tämä tietysti tulee varmasti näkymään esimerkiksi sellaisissa tiedekunnissa, joiden toiminta perustuu nykyaikaisiin laitteisiin ja sellaisiin laitteisiin, jotka ovat myös kalliita.

Koska tilanne on näin vaikea ja koko toimintaan pitäisi saada pitkäjännitteisyyttä, on tärkeätä, että tehdään meneillään olevat selvitykset korkeakoulujen osalta nopeasti. Tällä hetkellähän opetusministeriössä, kuten opetusministerikin kävi valiokunnassa asiaa selvittämässä, on meneillään kartoitus, jossa kartoitetaan korkeakoulujen toimintoja ja myös mahdollisuuksia päästä järkevämpään rakenteeseen korkeakoulujen osalta.

Sekava tilanne pitäisi ehdottomasti saada mahdollisimman nopeasti ohi, koska tästä kärsii henkilökunta ja ennen kaikkea tästä kärsii pitkäjänteinen tutkimustyö. Meille valiokunnassa on useaan otteeseen korostettu, että nykyinen tutkimustyö vaatii pitkäjänteisyyttä, suunnitelmat tehdään usealle vuodelle.

Liikuttavan yksimielisiä asiantuntijat ovat yleensä siitä, että korkeakoululaitoksessamme on kuitenkin löydettävissä myös päällekkäisyyttä ja jopa tyhjäkäyntiä ja tältä puolelta on mahdollista karsia. Jatkossa siis on tarkasteltava eri tiedekuntien ja eri korkeakoulujen tuloksellisuutta ja tehokkuuttakin. Mielellään tähän olisi löydettävä sellaisia mittareita, jotka olisivat yleisesti hyväksyttävissä. Toivoisin ainakin itse, että tässä voitaisiin käyttää esimerkiksi kansainvälisiä arviointiryhmiä tekemään arviointityötä aivan yksinkertaisesti siitäkin syystä, että Suomessa aluepoliittiset näkökohdat ovat kovin usein päässeet määräämään myös korkeakoulupolitiikkaa ja osin jopa tiedepolitiikkaa.

Kun korkeakoulujen päällekkäisyyksien poistamisesta löytyy jopa liikuttavaksi sanottavaa yksimielisyyttä, on kuitenkin jäänyt samassa yhteydessä epäselväksi, mikä olisi oikea taho tämän ratkaisun tekemään. Vastuunkantajia ei kovin hevin tahdo löytyä. Tuntuisi ensi ajattelemalta siltä, että luonnollinen taho olisi esimerkiksi korkeakoulujen jokin yhteiselin, mutta meille on valiokunnassa jokseenkin suoraan sanottu, että tähän ei korkeakoulujen itsensä taholta ole kovinkaan suurta halukkuutta ehkäpä siksikin, että nämä korkeakoulujen yhteistyöelimet ovat varsin pitkään Suomessa toimineet yhteisinä edunvalvontaeliminä keräten eri korkeakoulut yhteen ja toimien koko korkeakoululaitoksen etujen puolustajina. Tietysti on aivan luonnollistakin, että näin on tapahtunut, mutta odottaisi, että muuttuneessa tilanteessa näin oppineista henkilöistä koostuvalla ryhmällä tai elimellä olisi mahdollisuus myös joustaa tilanteen vaatimalla tavalla ja lähteä pohtimaan tällaisia rakenneratkaisuja, jotka kuitenkin väistämättä ovat tulossa.

Viime viikolla oli mm. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan järjestämä seminaari Tiedepolitiikkaa vai aluepolitiikkaa, ja siellä todettiin tärkeimpänä asiana se, että tiedepoliittisten näkökulmien tulisi olla tässä rakennetyössä kaikkein ratkaisevimpia. Sinänsä sielläkin tuli esille myös korkeakoulujen lakkautusuhkia, mutta en ole kyllä itse kuullut edes sellaisia huhuja, joista voisi ajatella, että olisi mitenkään realistista puhua todella jonkin korkeakoulun lakkauttamisesta. Se, millä tavalla organisoidaan koko korkeakoululaitos, on tulevaisuudessa avoin ky-

symys, ja sinänsä voidaan jopa päätyä ratkaisuihin, joissa eri korkeakouluja yhdistetään, niin että ne toimivat yhteistoimintaverkossa tai sitten ehkä päädytään jopa Suomi-yliopistoon, joka on verkkomainen rakenne. Tässä lukumääräkeskustelussa voisi mahdollisesti keskittyä tulevaisuudessa enemmän järjestelyn tuloksellisuuteen ja yhteistoiminnan kehittämiseen kuin pelkästään peikkojen näkemiseen mahdollisesti jonkin yksittäisen korkeakoulun lakkauttamisessa.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ed. Lehtisen kanssa siitä, että tämän lain pääasiallinen perustelu on valtiontalouden tila ja se budjettivaje, joka meillä on paisunut aika valtavaksi, ei sinänsä se, että korkeakoulupolitiikka nähtäisiin epäonnistuneeksi tai että sieltä jostain muusta syystä pitäisi ehdottomasti karsia. Minusta on myös pystyttävä siinä tilanteessa, kun täytyy säästää, ottamaan esille se kysymys, jonka ed. Lehtinenkin totesi, eli miksi korkeakoulujen pitäisi olla pyhempi kuin jokin muu koululaitoksen osa, mikäli säästöjä yleensä koulujen osalta joudutaan tekemään. En pitäisi hyvänä sitäkään, että muut koululaitoksen osat, keskiaste tai peruskoulu, joutuisivat kantamaan koko säästörasituksen korkeakoulujenkin edestä. Päinvastoin minusta tälläkin hetkellä juuri näitä alueita, peruskoulua ja keskiastetta, rasitetaan oikeastaan liikaakin verrattuna korkeakoululaitokseen ja tieteeseen.

Olen sivistysvaliokunnan jäsen, mutta en virkamatkan takia ollut läsnä kokouksessa silloin, kun tätä lakia koskevaa mietintöä tehtiin. Siksi voinkin todeta, että pidän hieman epärehellisenä lausetta, jossa "valiokunta korostaa sitä, että vuonna 1994 tulisi korkeakouluille taata kehittämislain pysyvien säännösten mukaiset määrärahat". Tämä on minusta hyvin epätodennäköistä siksi, että tämän mietinnön tekemisen aikoihin ja sitä ennen valtioneuvostohan oli jo tehnyt periaatepäätöksen, jonka mukaan seuraavina vuosina eli vuosina 1994—1995 myös korkeakoululaitos tulee säästöjen kohteeksi. Minun mielestäni valiokunnan olisi myös tällä kohtaa tullut olla rehellinen eikä herättää turhia vääriä odotuksia.

On mielestäni selvä, että Suomen korkeakoulupolitiikassa tullaan nyt uuteen vaiheeseen. Olemme eläneet aika vahvan määrällisen kasvun aikaa varsinkin viimeisten 4—5 vuoden aikana. Mutta näyttää siltä, että tuo kasvun aika on tällä erää ohi. En kuitenkaan usko enkä arvioi tilannetta niin, että korkeakoululaitosta uhkaisi jonkinlainen rappio tai nääntyminen tässä kasvun loppumisen tilanteessa. Näin ei käy ainakaan, jos siellä pystytään suorittamaan jäntevää rakenteellista kehitystä, joka tarkoittaa korkeakoulujen työnjaon parantamista, yhteistyötä ja erilaisten päällekkäisyyksien karsintaa.

Suomessa on paljon myös päällekkäisiä korkeakoulujen laitoksia eikä työnjaosta näiden yksiköiden välillä ole sovittu juuri lainkaan, vaan kaikki pyrkivät tutkimaan ja opettamaan kaikkea. Toisaalta ongelma on se, että korkeakoulut eivät ole harrastaneet yhteistyötä esimerkiksi kalliissa investoinneissa, tutkimuksen ja opetuksen järjestämisessä sekä ns. tukipalvelujen järjestämisessä. Näillä alueilla rationalisointimahdollisuuksia on kaikkein eniten suurissa kaupungeissa: Helsingissä ja Turussa. Edustajatoverit ja -ystävät eivät ehkä tiedä esimerkiksi sitä, että jos otetaan yhden kilometrin säde Eduskuntatalon ympäriltä, niin tältä alueelta löytyy muistaakseni viisi eri korkeakoulun kirjastoyksikköä. Arvelenpa, että tältäkin alueelta hyvin paljon järkeviä säästöjä olisi mahdollista suorittaa, jos korkeakoulut ryhtyisivät enemmän yhteistyöhön. Samaten on puhuttu korkeakoulujen hallinnollisesta yhdistämisestä esimerkiksi Turussa ja täällä Helsingissä myös esimerkiksi kauppakorkeakoulujen osalta.

On selvää kuitenkin, että korkeakoulupolitiikka ja työ korkeakouluissa on hyvin pitkäjänteistä, joten korostan sitä, että mahdollisimman pian valtioneuvoston olisi luotava uudet perusteet laadukkaalle korkeakoulupolitiikalle myös vähien rahojen oloissa. En myöskään näe tarvetta siihen, että Suomessa pitäisi lakkauttaa joitakin korkeakouluyksiköitä rahapulan takia, vaan paljon olennaisempaa on juuri yhteistyön lisääminen ja korkeakoulujen verkostoiminen niin, että turhista päällekkäisyyksistä päästään eroon.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Tykkyläisen ansiokkaan puheenvuoron jälkeen. Hän toi hyvin esiin ne ajatukset ja probleemat, mitkä tähän lakiin liittyvät ja mitkä tulivat valiokunnassa esiin.

Haluan muistuttaa, että kun korkeakoululaitoksen kehittämislaki on säädetty, sillä haluttiin todella varmistaa pitkäjänteinen kehittäminen. Muistutan siitä, että vuosina 1988—91 edellinen hallitus lisäsi vuosittain 15 prosenttia rahaa korkeakoulumenojen reaalitasoon. Se oli paljon lisää siihen, mitä tämä pykälä edellytti. Kaiken lisäksi rahoja voitiin käyttää hyväksi myös niin, että monet korkeakoulut saivat laajennettua toi-

mintaansa. Tilanne on nyt niin olennaisesti muuttunut, että me joudumme todella säästämään, niin valitettavaa kuin se onkin. Meidän täytyy myös katsoa, miten korkeakoulut voisivat rationalisoida työtään ja miten voitaisiin sieltä saada säästöjä niin, että itse koulutus ja tutkimus ei kovin paljon kärsisi.

Täällä on jo viitattu siihen, että meillä on hyvin paljon korkeakouluja ja päällekkäisiä toimintoja. Olen samaa mieltä, että meidän on saatava autonomiset yliopistot ja korkeakoulut tekemään yhteistyötä keskenään. Ei ole mitään mieltä siinä, että esimerkiksi yhdessä kaupungissa, omalla alueellani Vaasan kaupungissa, on kolme eri korkeakoulua ja kaikilla oma hallintonsa. Kyllä minusta tällaisia esimerkkejä ei enää pitäisi silloin löytyä, kun joudumme säästämään ja leikkaamaan jopa opetukseen tulevista rahoista, joten kannatan kaikkia niitä puheenvuoroja, jotka tähtäävät myös yliopistojen ja korkeakoulujen toiminnan rationalisointiin ja verkostoimiseen.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Vuoden 1995 loppuun mennessä korkeakoulujen säästöleikkaukset merkitsevät 1 miljardin markan suuruisia supistuksia korkeakouluissa. Ed. Lehtinen kauniisti totesi, että korkeakoulut ovat avainasemassa Suomen tulevana menestystekijänä. Tästä me varmasti olemme hyvinkin liikuttavan yksimielisiä, mutta kyllä valitettavasti, edustajat Lehtinen ja Ala-Harja, on niin, että miljardin markan säästöt väkisinkin vaikeuttavat korkeakoulujen asemaa ja mahdollisuuksia toimia menestystekijänä nostamassa Suomea ulos tästä lamasta. Siitä me emme pääse mihinkään. Tästä me olemme kaikki kuulleet asiantuntijoita, joten en puhu täällä omiani, niin kuin ed. Lehtinenkin hyvin tietää. Tämä tuli hyvin selvästi asiantuntijoiden suulla sanottua.

Toinen asia on kokonaan se, miten voidaan järkevöittää esimerkiksi juuri hallintoa purkamalla ja tällä tavoin saada järkeviä säästöjä aikaiseksi. Mutta nämä säästöt, mitä tehdään ilman, että on voitu varautua laajempiin rakenteellisiin uudistuksiin, merkitsevät juuri sitä, että joudutaan supistamaan opetuksessa ja säästämään palkkamenoissa. Tämä näkyy välittömästi opiskelutuloksissa. Kyllä minusta nyt hallitus rikkoo ohjelmansa, kuten jo totesin aikaisemminkin eduskunnassa käydyssä keskustelussa. Tämä on voimakkaasti ristiriidassa hallitusohjelman kanssa. Hallitushan on luvannut turvata nimenomaan korkeatasoisen korkeakouluopetuksen riippumatta suhdanteista. Ja näin ei nyt valitettavasti ole.

Kun ed. Lehtinen mm. totesi, että hän inhorealistina näkee tämän välttämättömänä, koska säästöjä on aikaansaatavissa, niin kyllä minä, jos me menestystekijänä pidämme korkeakouluja, näkisin, että säästöt olisi voitu ottaa vaikka jättämällä yksi moottoritiehanke rakentamatta. Sillä olisi esimerkiksi nämä puuttuvat varat voitu ensi vuonnakin antaa korkeakouluille.

Ed. R ä t y : Arvoisa puhemies! Ed. Lehtinen totesi, että korkeakoulut selviävät 466 miljoonan leikkauksesta. Se on aivan totta, että ne selviävät. Koska niille ei anneta rahaa, niiden on pakko selvitä, kuten asiantuntijat myös sanoivat. Jos niiltä katkaistaan siivet, niin muuta mahdollisuutta ei ole.

Mutta asiantuntijoiden mukaan, arvoisa puhemies, on myös äärettömän tyhmää hallituksen tehdä leikkauksia nimenomaan aikana, jolloin Suomi on hyväksynyt Eta-sopimuksen ja menossa kohti Euroopan yhteisöä, jolloin yhä enemmän täytyisi satsata koulutukseen eikä suinkaan leikata, puhumattakaan siis korkeakoulusta ja korkeakoulun kehittämisestä, jonka tulevaisuudennäkymät pitkällä aikavälillä tulevat koitumaan vielä Suomea vastaan eikä Suomen hyväksi.

Mitä tulee ed. Aulan puheenvuoroon, niin totean, että laki on käsittääkseni väliaikainen ja tarkoittaa, että leikkaus on laissa määrätty vain yhdeksi vuodeksi. Nythän on todellakin suunnitelmissa, että miljardi leikataan viiden vuoden aikana. Tämä koskee vain yhtä vuotta. Ei se valiokunnalta ole ollenkaan tyhmä kannanotto, johon on kiinnitetty huomiota, että tämä ei ole jatkuvaa.

On selvä asia, että kun jatkuvasti leikataan kouluilta ja myös korkeakouluilta tällä hetkellä, niin millä hankintoja tehdään, millä laitehankintoja tehdään, millä tehdään sitä kehittämiseen tähtäävää, pitkälle tähtäävää työtä ja suunnittelua, jos ei ole varoja. On aivan selvä asia, että hallitus katkaisee siivet suomalaiselta sivistykseltä. Minä ihmettelen syvästi, miten te löydättekin niin hyviä sanontoja. Täällä tulee ikään kuin sellainen tunne, että tämä on oikein. Ei, kun se on väärin. Säästö täytyy löytyä aivan jostakin muualta kuin koulutuksesta ja nuorisosta, joka on Suomen tulevaisuus. Eli, hyvät nuoret, jotka olette tulleet parvelle, nyt olette erittäin mielenkiintoista keskustelua seuraamassa siitä, miten teiltä tulevaisuudessa leikataan varoja.

Ed. von Bell: Herra puhemies! Ei varmaan kukaan periaatteessa vastusta sitä, että tehdään järkeviä säästöjä. Kysymys on siitä vain, mitä säästöjä tämä lama-aika vaatii. Mielestäni ja myös oman valiokuntaryhmäni mielestä nimenomaan tämä aika ei ole aika, jolloin yliopistojen ja korkeakoulujen opetuksesta tulisi säästää. Myös on virheellistä ajatella niin, että jos näitä säästöjä ei tehdä, niin nämä automaattisesti siirtyvät johonkin muualle opetuksen piiriin. Näin ei varmasti ole. Jokainen ratkaisu on aina tietty valinta, ja näiden säästöjen ei tarvitse olla mitään juustohöyläsysteemillä tehtyjä. Juuri niistä syistä, jotka ed. Lehtinen ja ed. Aula mainitsivat, ei näitä säästöjä tulisi tässä tilanteessa tehdä.

Herra puhemies! Kiinnittäisin huomiota samaan asiaan, johon myös ed. Aula kiinnitti puheenvuorossaan, eli valiokunnan kannanottoon, jossa "valiokunta korostaa sitä, että vuonna 1994 tulisi korkeakoululle taata kehittämislain pysyvien säännösten mukaiset määrärahat". Tämähän ei ole realistista. Tämä on tietoinen harhautus, koska meillä on jo tiedossa valtioneuvoston päätökset 14.10.92. Valiokunnassa esitin, että jos valiokunta on todella tätä mieltä, niin tämä tulisi silloin laittaa ponnen muotoon. Jos se täällä hyväksyttäisiin, se olisi tavallaan eduskunnan tahto ja sillä tavalla ohjaisi hallituksen käyttäytymistä.

Ed. Lehtinen: Arvoisa puhemies! Valitettavasti tällaisena aikana joutuu valitsemaan ratkaisuja tehdessään huonoista, vielä huonommista ja katastrofivaihtoehdoista. Näen, että tällä hetkellä meidän täytyy yrittää löytää keinoja, joilla me voimme vähentää valtion velkaantumista, koska velkaantuminen tulevaisuudessa kaventaa meidän taloudellista liikkumavaraamme aivan sietämättömästi. Tämä on ainoa peruste, millä tällainen lakiesitys voidaan edes ajatella hyväksyttäväksi.

Olen edelleenkin sitä mieltä, että korkeakoulut ovat avainasemassa. Mutta mainitsen esimerkin, joka on itseni ainakin vakuuttanut siitä, että jonkinlaisia järkeviä säästötoimenpiteitä voidaan tehdä ilman, että ne aiheuttavat katastrofia korkeakouluissa.

Esimerkiksi eräässä korkeakoulussa noin 40 prosenttia voimavaroista käytetään kielten opetukseen. Tämä opetus tapahtuu pienryhmissä, ja tässä kielten opetuksessa on läsnäolovelvollisuus, mutta opiskelija voi aloittaa tällaisen kielten opiskelun aina uudelleen ja uudelleen niin monta kertaa kuin haluaa ilman minkäänlaista sanktiota. Saattaa olla, että 12 oppilaan ryhmässä oppilasmäärä on pudonnut lopussa jo kolmeen tai neljään. Kyllä tässä minun mielestäni on sellaista tyhjäkäyntiä, jota voidaan karsia, ilman että opetuksen taso millään tavalla kärsii.

Uskon myös, että vastaisuudessa meille on erinomaisen tärkeä päästä järkeviin rakenneratkaisuihin, koska ei juustohöylämenetelmällä kyllä tulevaisuutta tehdä. Sitä voi vetää kerran, mutta siinä sen autuus ja onni onkin. Kyllä tässä rakenneratkaisut ovat avainasemassa. Tällainen juustohöylämenetelmä, joka tulee hyvin nopeasti ilman, että korkeakoulutkaan kovin paljon ovat voineet ennakoida tilannetta, on saatava päättymään.

Ed. Aula: Arvoisa puhemies! Valiokunnan käsittelyssä tuli selvästi esille korkeakoulujen mielipide, että he kyllä selviävät näistä säästöistä, joita tämä väliaikainen laki tuo. Lisäsäästöjä on tulossa vuosina 1994 — 1995, ja näihin on aikaa tietysti valmistautua mm. tämän opetusministeriön rakenteellisen kehittämistyön kautta.

Haluaisin muistuttaa edustajia siitä, että olisi hyvä myös perehtyä siihen, mitä korkeakoulumäärärahojen kasvu on palvellut. Tosiasiassa esimerkiksi perustutkintojen suorittaneiden määrä ei ole noussut juurikaan kehittämislain voimassaoloaikana, ei myöskään perustutkintoa sisään suorittamaan otettujen opiskelijoiden määrä. Korkeakouluihin on tullut paljon sellaisia lieveilmiöitä, jotka eivät kuulu niiden perustehtäviin. Joten jos korkeakouluissakin otettaisiin käyttöön ns. back to basics -ajattelu, niin luulen, että hyvin paljon säästöjä löytyisi ilman, että tarvitsisi puuttua varsinaisiin koulujen perustehtäviin.

Ed. Räty kiinnitti huomiota siihen, että moitin valiokunnan toteamusta, että vuonna 1994 tulisi korkeakouluille taata kehittämislain pysyvien säännösten mukaiset määrärahat. Voin kyllä rehellisesti todeta, että kohdistan tämän moitteeni en niinkään oppositioon vaan niihin hallituspuolueiden edustajiin, jotka olivat mukana mietintöä tekemässä, koska olen samaa mieltä kuin ed. von Bell, että tämä lause ei ole kovin rehellinen kokonaisuutena.

Ed. Ala-Harja: Arvoisa puhemies! Todellakin olimme valiokunnassa sitä mieltä, että sivistysvaliokunta on sellainen foorumi, jonka on pidettävä huolta suomalaisesta tutkimuksesta

ja koulutuksesta ja myös nostettava se esiin. Me emme ole ministereitten määräysvallan alaisena. Sen takia halusimme tähän tämän toivomuksen, että tämä on voimassa vain ensi vuoden ja seuraavana vuonna 94 tätä leikkausta ei tarvitsisi enää suorittaa, ja todella me halusimme tämän tänne. Se ei ole mikään temppu, vaan todellinen taistelu sivistyksen ja koulutuksen puolesta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotukset laeiksi sosiaalihuoltolain sekä kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 174
Lakialoitteet n:ot 58 ja 106/1991 vp
Toivomusaloitteet n:ot 1032, 1036, 1062, 1092, 1142, 1145, 1218, 1229, 1284, 1285, 1292, 1343, 1347, 1380, 1382 ja 1396/1991 vp sekä 276, 289 ja 292
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 39

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 39.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Hallituksen esityksen perusidea omaishoidon tuesta on kannatettava, mutta idean toteuttamiseen on huomautettavaa usealta osin.

Tähän asti on sosiaalihuoltoasetuksen perusteella kunnissa voitu maksaa vammaisen, vanhuksen ja pitkäaikaissairaan kotona tapahtuvaa hoitoa tai muuta huolenpitoa varten tukea, nk. vavapi-tukea. Tämä on määräytynyt kunnan omien päätösten perusteella. Enimmäismäärä on ollut viisivuotissuunnitelmassa, ja se on ollut noin 4 000 markkaa tänä vuonna. Tuskin mikään kunta on maksanut näin suurta tukea.

Omaiset ovat usein hoitaneet vammaisia lapsiaan tai pitkäaikaissairaita vanhempiaan kotona. Tämä on hoidettavan kannalta usein paras ja inhimillisin ratkaisu. Hoitajan kannalta se on usein erittäin raskas ratkaisu, mutta sairaiden lasten vanhemmat ja myöskin vammaisten vanhempien lapset ovat halunneet tämän uhrauksen omaistensa hyväksi tehdä.

Meidän mielestämme tätä kotona tapahtuvaa vammaisten, vanhusten ja pitkäaikaissairaiden hoitoa tulisi tukea, ja sen vuoksi kannatamme tätä perusideaa, että ensinnäkin nämä säännökset sisällytetään lakiin. Kannatamme myöskin sitä sosiaali- ja terveysvaliokunnan tai oikeastaan aikaisemmin sosiaalivaliokunnan pitkään vaatimaa muutosta, että omaishoitajille aletaan maksaa myöskin eläkettä. Tämän hallituksen esityksen keskeinen muutos käytännössä nykyiseen tilanteeseen on juuri se, että näille omaisille alkaa karttua eläke.

Mutta ensimmäinen huomautus liittyy juuri tähän kohtaan. Tämä eläke tulisi olemaan vain ns. peruseläketurvan mukainen ja määräytyy Kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännöissä olevien määräysten mukaan tarkemmin. Hallitus on rajannut eläkeoikeuden piiristä pois jo eläkkeellä olevat hoitajat. Nämä henkilöt ovat usein vuosikymmeniä tehneet omaisen hoitoa kotona. He jäävät nyt ilman tästä karttuvaa eläketurvaa. Monella heistä ei ole kuin pelkkä kansaneläke, koska he eivät ole osallistuneet työelämään vaan ovat halunneet omistautua tämän vammaisen hoitoon.

Koska tämä asia ei sisälly hallituksen esitykseen, valiokunnassa kannatimme ed. U. Anttilan ehdotusta, että tämä asia, miten nämä eläkeläiset voitaisiin tämän lain piiriin saattaa, selvitettäisiin pikaisesti ja tuotaisiin tätä koskevat esitykset. Tämä hallituksen esitys koskee ainoastaan niitä eläkeläisiä, jotka ovat vanhuuseläkkeellä mutta ovat alle 65-vuotiaita. Toisaalta tämä koskee niitä työkyvyttömyyseläkkeellä olevia henkilöitä, joiden työeläkkeessä tulevaa aikaa ei ole otettu huomioon. Tältä osin hallituksen esitys vaatii siis korjausta.

Aivan erityisen outoa mielestäni on se, että kun koko tämän uuden tuen nimi, joka nyt on sisällytetty sosiaalihuoltolain 17 §:ään, on omaishoidon tuki, niin kuitenkin hallitus esittää, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös muulle henkilölle kuin hoidettavan omaiselle tai läheiselle. Muiden henkilöiden toimesta tapahtuva hoito pitäisi hoitaa muulla lainsäädännöllä eikä sekoittaa sitä omaishoitoon. Heidän kohdallaanhan esimerkiksi ei ole eläketurvan karttumisen kannalta ongelmaa, koska heidän tulkitaan olevan työsopimussuhteessa ja sitä kautta heille normaalisti kertyy kunnallisen eläkelain mukainen eläke. Sen vuoksi tulemme esittämään, että tämä muuta henkilöä koskeva lause poistetaan.

Ei voi ajatella mitään muuta tarkoitusta tällä olevan kuin se, että hallitus haluaa nyt saada

hoitotyötä tekemän myös muita henkilöitä, usein ammattitaidottomia, mahdollisimman halvalla. Tässä kannattaa miettiä myöskin sitä, mitä se merkitsee koulutetun henkilökunnan työnsaantimahdollisuuksille, niille joita nyt ollaan kunnista irtisanomassa tässä säästövimmassa. Sinänsä sitä järjestelyä vastaan, että myöskin muun henkilön voi palkata sairasta tai vammaista hoitamaan, ei meillä sinänsä tietenkään ole mitään.

Samaan problematiikkaan liittyy 27 b §, jossa nyt sanotaan selvästi, että "omaishoidon tuesta sopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain - - tarkoittamassa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan". Tässä on kysymys nimenomaan siitä samasta, että tällä halutaan nämä hoitajat saada kokonaan työlainsäädännön ulkopuolelle.

Mitä tulee varsinaisiin omaishoitajiin, ei ole tarpeenkaan tehdä heistä työsuhteessa olevia. Tällä hetkellä eräissä poikkeustapauksissa näin tehdään, ja ne mahdollisuudet on syytä säilyttää. Mutta tämän lain idea, että omaishoitajan kanssa tehdään sopimus ja se ei ole työsopimus, on kannatettava, mutta ei se, että nämä muut henkilöt, jotka hoitavat omaista, eivät ole työsopimussuhteessa. Sen tarkoitus on ainoastaan heikentää näiden hoitajien asemaa, ei pelkästään näiden hoitajien asemaa, vaan ylipäänsä heikentää työntekijöiden asemaa, nimenomaan tällä hetkellä kunnallisessa työ- ja virkasuhteessa olevien asemaa, tulevaisuudessa.

Hallituksen esitys perustuu toimikunnan ehdotukseen, mutta useita esityksiä, joita toimikunnan ehdotuksessa oli, on jätetty pois. Me olemme vastalauseessamme ehdottaneet, että näistä asioista säädettäisiin nyt lailla. Tässä tarkoitetaan nimenomaan sitä, että omaishoitajalle annettavasta vapaasta tulisi säätää lailla. Erityisen tärkeää on myös se, mitä esitämme uuteen 27 d §:ään 2 momentiksi, elikkä on tärkeää ottaa seuraava säännös lakiin: "Omaishoidon sopimuksen tehneen kunnan tulee huolehtia tai tarvittaessa avustaa omaishoidossa olevan henkilön hoidon tarkoituksenmukaisessa järjestämisessä omaishoitajan vapaan ajaksi." Tämä muotoilu on sama kuin perhehoitajalaissa. Siis perhehoitajalakiin nämä säännökset myös vapaasta on otettu, mutta omaishoitajalakiin ei tietysti säästösyistä ole haluttu ottaa.

Mutta kuten alussa totesin, niin on erittäin raskasta työtä usein tämä omaisen toimesta suoritettu hoitotyö. Sen takia hän tarvitsee siihen kaiken tuen kunnalta, jotta hän jaksaa sitä tehdä. Sen vuoksi nämä asiat tulisi selkeästi tässä laissa säädellä. Kuitenkin ehdottamamme pykälämuotoilun mukaan mahdollisuus on tarkoituksenmukaisesti sopia tästä hoitajan ja kunnan välillä muutenkin kuin tällä vähimmäismäärällä, mitä pykälään on ehdotettu.

Nyt on kuulunut erittäin hälyttäviä tietoja varmasti muualtakin kuin Tampereelta. Tampereella kaupunginjohtajan esitys ensi vuoden budjetissa pitää sisällään ehdotuksen, että kotihoidon vavapi-tuki kokonaan lopetettaisiin. Tampereella sitä on maksettu vain 1 400 markan suuruisena ja henkilömäärä, joka sitä on saanut, on varsin vaatimaton, niin että kokonaiskustannukset ovat 4 miljoonaa markkaa. Nyt tämä esitetään kokonaan poistettavaksi ensi vuoden budjetista. Tämä on todella hälyttävä ja vaarallinen kehityssuunta varsinkin ajatellen sitä tilannetta, että halutaan säästää. Jos me ajattelemme, mikä on se vaihtoehto näissä tapauksissa usein, niin vaihtoehtona on se, että nämä vammaiset ja pitkäaikaissairaat joudutaan sijoittamaan laitokseen. Meistä jokainen osaa pienellä laskutoimituksella päästä niihin suuriin lukuihin, mitä laitoshoito verrattuna kotona tapahtuvaan hoitoon maksaa. Näin ollen ei ole mitään järkeä tämän tyyppisessä etenemisessä.

Mutta kuten sanoin, tärkeää on se, että kunta järjestää riittävät palvelut hoitajille, jotta he pystyvät tätä vaativaa työtänsä suorittamaan.

Herra puhemies! Toisessa käsittelyssä tulemme ehdottamaan, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin vasemmistoliiton ja sosialidemokraattien yhteinen vastalause, joka edellä luettelemieni muutosten lisäksi pitää sisällään lain tapaturmavakuutuslain muuttamisesta, jotta myös tapaturmavakuutuksen piiriin nämä omaishoitajat tulisivat, niin kuin kaikki muutkin hoitotyötä tekevät ovat.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n : Talman! Anhörigvårdarna har alltför länge varit en bortglömd grupp i vårt samhälle. De utför en ovärderlig, human gärning. Det är ju ofta fråga om ett 24 timmar i dygnet-arbete, som utförs helt i det tysta. Det är ett mycket tungt arbete. Enligt en undersökning som gjorts i USA utgör t.ex. vårdare av dementa åldringar en speciell hälsoriskgrupp. De insjuknar oftare, på grund av dålig allmänkondition, i olika infektionssjukdomar än vad befolkningen i allmänhet gör.

I lagpropositionen utgår man ifrån att antalet anhörigvårdare i vårt land uppgår till litet över 20 000. Siffran är enligt min uppfattning tagen i

underkant. Det finns ett stort antal äldre personer som sköter sina sjuka makar eller makor hemma utan att få något som helst stöd av samhället. De är de verkligt tysta vårdarna. De personer som är i arbetsför ålder och som lämnar sitt eget förvärvsarbete för att ta hand om en handikappad, en åldring eller en sjuk visar prov på ett stort mod. Vårdaren riskerar att förlora sin arbetsplats, blir utan semester, pensionspoäng och får ett minimalt eller inget som helst ekonomiskt stöd från samhällets sida.

Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että omaishoitajia on maassamme hiukan yli 20 000. Mielestäni tämä luku on laskettu alakanttiin. Suuri joukko vanhuksia hoitaa sairaita puolisoitaan kotona saamatta minkäänlaista tukea yhteiskunnalta. He ovat juuri todella näitä hiljaisia hoitajia.

Työkykyiset henkilöt, jotka jättävät ansiotyönsä hoitaakseen vammaista, vanhusta tai sairasta, osoittavat suurta rohkeutta. Hoitaja on vaarassa menettää työpaikkansa. Hän jää vaille lomaa, eläkepisteitä ja saa minimaalista taloudellista tukea yhteiskunnalta tai jää kokonaan sitä vaille.

Ensimmäisen kerran omaishoidon tuki tullaan mainitsemaan lakitekstissä. Laissa määritellään omaishoidon tuki ja siinä on täsmennyksiä hoitajan ja kunnan välisestä sopimuksesta sekä hoitajan sosiaaliturvasta.

Olen itse puuttunut toivomusaloitteella omaishoitajan vaikeaan tilanteeseen ja olisin halunnut omasta puolestani mennä huomattavasti pidemmälle, kuin mitä lakiehdotuksessa omaishoitajan oikeuksista säädetään. Pidän tämän vuoksi lakiehdotusta ainoastaan ensi askeleena omaishoitajan tilanteen parantamisessa. Olen kuitenkin valmis hyväksymään lakiehdotuksen tässä vaiheessa ottaen huomioon vaikean taloudellisen tilanteen, mutta katson, että lakia on seurattava tarkoin ja se on otettava uuteen käsittelyyn myöhemmin talouden salliessa.

On myös tärkeätä, että asetuksessa säädetään tarkoin hoitajan ja kunnan välisen sopimuksen laatimisesta, hoitokorvauksen suuruudesta ja hoitajan vapaista. Tärkeää on niin ikään, että kunta tekee investointeja kotien tekemiseksi vammais- ja vastaavasti vanhusystävällisiksi.

Laissa säädetään, että hoito voidaan järjestää myös hoitajan kotona. Olisikin tärkeää säätää selkeästi, että tämä hoito voidaan myös järjestää muussa kuin hoidon tarvitsijan kotikunnassa. Varsinkaan lyhyissä hoitosuhteissa, kuten äkillisissä sairaustapauksissa tai terminaalihoidossa, byrokratia ei saa muodostua esteeksi sille, että aikuinen poika tai tytär ottaa hoidettavakseen vanhempansa omaan kotiinsa. Kunnan tuen saamisen tulee olla mahdollista myös tällaisessa tapauksessa. Tänä päivänä asia ei ole näin.

Omaishoitolainsäädäntöä on seurattava tarkoin ja uudistettava tarvittaessa. Omaishoito ei ole vain inhimillinen vaihtoehto, vaan myös yhteiskunnan kannalta halpa vaihtoehto.

Och jag vill betona att det är inte mera än rimligt att ersättningen till anhörigvårdaren skall vara skälig. De människor som har vilja och kraft att arbeta som anhörigvårdare bör kunna göra det utan ständig oro för det dagliga brödet. Anhörigvårdarna gör en stor human insats.

Ed. N o r d m a n : Puhemies, talman! Tusentals kvinnor och få män har sedan länge skött handikappade, åldringar eller kroniker i hemvård. I de flesta fall har det skett av omsorg om egna anhöriga eller närstående släktingar. En del av dem har tvingats till svåra val mellan hem och yrkesarbete, speciellt eftersom liten ersättning och avsaknaden av normala socialskyddsförmåner, rätt till pension, ledighet och dylikt har gällt. Bättre villkor har av naturliga orsaker länge efterlysts av vårdarna, av social- och hälsovårdens ansvariga, av mig och andra här i riksdagen.

Puhemies! Tuhannet naiset ja jotkut harvat miehet ovat jo pitkään huolehtineet vammaisista, vanhuksista ja pitkäaikaissairaista kotihoidossa. Osa näistä on joutunut tekemään erittäin vaikeita valintoja kodin ja työelämän välillä varsinkin, kun korvaus on ollut pieni ja normaalit sosiaalietuudet, oikeus eläkkeeseen, vapaaseen ja vastaaviin, ovat puuttuneet.

Tätä taustaa vasten onkin korkea aika tehdä tällainen lainmuutos. Se on välttämätön etsittäessä hoitoresursseja, aivan kuten perhehoitolainkin osalta todettiin. Useimmissa tapauksissa tällainen hoito on tarkoituksenmukaista. Se on halpaa suhteessa siihen, mitä se tarjoaa asiakkaalle, ja suhteessa muiden vaihtoehtojen hintaan. Valtiolla ja kunnilla on syytä ja kyllä varaakin tarjota omaishoitajille paremmat työehdot ja tehdä uusien perusteiden mukaiset sopimukset.

Tällaisissa hoitojärjestelyissä ei ole viisasta säästää edes taloudelliseen tilanteeseen viittaamalla. Ed. Stenius-Kaukosen esimerkki Tampe-

reelta on todella huolestuttava ja minusta osoitus lyhytnäköisistä säästämispyrkimyksistä.

On valitettavaa, että kaikkia normaaleja ehtoja ei toteuteta tässä vaiheessa varsinkin niiden osalta, jotka ovat jo pitkään toimineet omaishoitajina, mutta kuitenkin eläkeoikeus ja vapaajärjestelyt, jotka luvataan ilman lain velvoitetta, ovat tärkeä askel oikeaan suuntaan. Lisää parannuksia on tehtävä niin pian kuin valtion ja kuntien taloudellinen tilanne paranee.

Den här reformen innebär ett erkännande av vårdarbetet. Det är naturligtvis beklagligt att inte alla normala villkor införs i detta skede, men ytterligare förbättringar måste ske så snart statens och kommunernas ekonomiska situation förbättras.

Det faktum att villkoren för vård i hemmet förbättras i det här sammanhanget, liksom också i tidigare sammanhang i familjevårdslagen i fråga om vård av barn i hemmen osv. får inte innebära att vi som enskilda människor allt mera struntar i att ta ansvar för oss själva och anhöriga, från barn till åldringar, om vi inte får ekonomisk ersättning för det. Det vore en övertro på samhällets förmåga att tillgodose mänskliga behov, både andliga och materiella. På den vägen, i den tron att samhället skall ta över allt mera, har vi redan vandrat långt och i vissa avseenden obetänksamt med tvivelaktiga resultat som följd.

Det är viktigt såsom social- och hälsovårdsutskottet påpekar att reformens verkställighet och resultat följs upp och åtgärder vidtas, så snart olägenheter kan konstateras.

Puhemies! On tärkeää, kuten sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaakin, että uudistuksen toimeenpanoa ja onnistumista seurataan ja ryhdytään ripeästi toimenpiteisiin, jos epäkohtia havaitaan.

Ed. Muttilainen: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva hallituksen esitys koskee ns. omaishoidon järjestämistä. Omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön kotona tapahtuvaa hoitoa. Hoitoa voi antaa myös hoitajan kotona. Hoitoa voi antaa paitsi omainen tai läheinen myös muu ulkopuolinen henkilö. Omaishoidolla tarkoitetaan esityksessä siis aivan tavanomaista hoitotyötä. Lain tarkoituksena on parantaa hoitajien sosiaali- ja eläketurvaa. Tavoite on luonnollisesti hyvä ja kannatettava.

Kuitenkin omaishoitojärjestelmään liittyy arveluttava piirre, omaishoidon tuesta tehtävään sopimukseen, jossa ratkaistaan useissa tapauksissa vain osapuolten määrittelemän nimen perusteella, onko kysymys työsopimussuhteesta vai omaishoitosopimuksesta.

Oppositiopuolueiden kansanedustajat valiokunnassa ehdottivatkin lain muuttamista niin, että omaishoidon tuesta laaditaan hoitajan ja kunnan välillä sopimus, jonka liitteenä on aina hoito- ja palvelusuunnitelma. Omaishoitosopimus solmittaisiin vain silloin, kun hoitotyö ei täytä työsopimuslain 1 §:n mukaisen työsuhteen tunnusmerkkejä. Useissa tapauksissa työsuhteen tunnusmerkit täyttyvät ja työsuhde voitaisiin solmia, nimenomaan ns. vierashoitajien kohdalla. Hallitus rajaa kuitenkin tylysti työsuhteen mahdollisuus pois.

Herääkin kysymys, poikkeaako vammaisen, vanhuksen tai pitkäaikaissairaan hoitotyö tämän kotona niin olennaisesti kaikista muista Suomessa tehtävistä töistä, että hallituksen esittämä ratkaisu on perusteltu. Jos tämä laki tässä muodossa hyväksytään, löytyykö Suomesta jatkossa muitakin töitä, jotka voidaan muuttaa työsuhteesta sopimussuhteeksi? Entä mitä tapahtuu niille hoitotyötä tekeville henkilöille, jotka nyt tekevät hoitotyötä oloissa, jotka voi tulkita työsuhteeksi työntekijäasemassa? Jos työsuhde tämän lain muutoksen myötä muutetaan hoitosopimukseksi, näiden henkilöiden asemaa heikennetään eikä suinkaan paranneta.

Arvoisa puhemies! Lain valmistelussa ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota hoidettavan asemaan ja oikeuksiin. Hoidettavalla on aina valintatilanteessa oltava oikeus esittää oma näkemyksensä hoidosta ja hänen näkemystään on myös kunnioitettava.

Lakiesityksessä jää myös säätelemättä useita tärkeitä asioita kuten hoitajan vapaajärjestelyt ja tapaturmavakuutus. Näiden järjestäminen samassa yhteydessä olisi ollut erittäin tärkeää. Sen vuoksi me valiokunnan oppositiopuolueiden kansanedustajat esitimmekin lakiin muutosehdotukset, jotka selkeästi parantavat hallituksen esitystä.

Herra puhemies! Kuten ed. Stenius-Kaukonen sanoi, lakiehdotuksen toisessa käsittelyssä tulemme esittämään, että eduskunta ottaisi käsittelyn pohjaksi mietintöön sisältyvän vastalauseen mukaisen muutosesityksemme.

Ed. Puisto: Arvoisa puhemies! Lakiesitys on ollut lukemattomien vanhusten, vammaisten

ja kehitysvammaisten omaisten odottama. Tästä on odotettu todella käytännön työtä helpottavia uusia ratkaisuja. Käytännössä laki valitettavasti on lähes sanahelinää. Se on tyhjä lupaus.

Lakia valmistellut vanhusten ja vammaisten hoitotyötä ammatillisesti taitava työryhmä arvioi, että maassamme on 22 000 kotona hoidettavaa tällä hetkellä. Taloudellisen tuen ja vapaapäivien järjestelyjen kokonaiskustannukset olisivat 520 miljoonaa markkaa. Valtion budjettiin on varattu 10 miljoonaa markkaa, joka toistaiseksi vielä on siellä sisällä.

Lakiin liittyvä asetus on myös niin ympäripyöreä, että se antaa kunnille kaikki mahdollisuudet aivan laillisesti vesittää lain tarkoitusperä.

Ainoa, mikä hoidettavien ja hoitajien odotuksia kattaa, on mietintö siltä osin, että siihen on yksimielisesti saatu kirjatuksi ajatukset, joilla halutaan kiinnittää huomiota hoidettavan tilanteeseen, hoidettavan mielipiteisiin. On alleviivattu sitä, että on varmistettava ne muutkin tukipalvelut kuin vapaapäivien järjestelyt, joita hoitaja tarvitsee hoitaakseen kotona vammaista omaistaan.

Mietinnössä on puututtu myös siihen, että on järjestettävä hoidettavan kotona riittävät fyysiset olosuhteet, jotta hoito onnistuu. On hyvä, että nämä on kirjattu mietintöön, joskaan niitä ei hallituksen esitykseen lakimuutoksena saatu. Sehän olisi maksanut rahaa ja olisi aiheuttanut todellista muutosta heidän asemaansa.

Taloudellinen tuki, joka luvataan, on siltä osin myös epämääräinen, että tuen määrittäminen eri luokkiin hoidettavuusasteen mukaan jää hyvin epäselväksi. Kuka tämän määrittää ja onko käytännössä niin, että köyhät kunnat tulevat määrittämään aina kuitenkin alimpaan tukiluokkaan?

Vapaapäivien järjestelyistä kannatan vastalauseeseen tehtyä lakimuutosesitystä, jossa lakiin olisi sidottu vapaapäivien järjestäminen, joka on juuri sitä apua ja tukea, jota hoitajat ovat odottaneet.

Valitettavaa on se, että pitkäänkin omaisiaan hoitaneet eläkeläiset jäävät lain ulkopuolelle. Erityisesti vapaapäivien järjestelyissä juuri he olisivat tarvinneet apua. Tässä lyhytnäköisessä pikavoittosäästötoiminnassa ei otetaan huomioon, että hetken kuluttua niin hoitaja kuin hoidettava ovat laitoshoidossa ja hinta on aivan toista luokkaa.

Ikävää tämän lain osalta on se, että tämä ei voi olla tuomatta mieleen perhehoitolakia, joka tuli voimaan 1.7. tänä vuonna. Sen lain käsittelyn yhteydessä niin valiokunnassa kuin eduskuntasalissa oppositio toi voimakkaasti esiin mahdollisuuden siitä, että sitä voidaan käyttää liiketoimena, ammattitaidottomien ihmisten hoidollisena bisneksenä. Tämä kumottiin turhana väittämänä, turhana mustamaalauksena. Nyt kuitenkin olemme valtakunnallisissa uutisissa nähneet, miten tämä on jo toteutunut, miten eräskin emäntä kertoi televisiossa, että neljä hoidettavaa kotiin, ja jos perhe on suurin piirtein myötämielinen, niin pääsemme yli 20 000:n bruttotuloille. Onkohan tässä kysytty jokaisen hoidettavan halua ja onko hoitotaso todella se, mitä sivistysvaliossa pitäisi kaikille hoidettaville antaa?

Tämän lain kohdalla uskoisi, että käsitteet "omainen" ja "läheinen" kattaisivat ne henkilöt, joihin alun perin laki on tarkoitettu. Mutta kun siihen liitetään vielä "muu henkilö", niin kyse voi olla todella useammalla lailla järjestelmällisesti tähän maahan uudelleen tuotavasta huutolaissysteemistä. Kunta hoidattaa kenellä hyvänsä, kunhan vain halvalla voi hoitaa, ja sanoo, että hoitoon on lähetetty.

Kannatan mietinnön yhteydessä olevaa vastalausetta.

Olen todella ilahtunut, että ministeri Huuhtanen tuli saliin. Toivon, että tulette huolehtimaan siitä, että omaishoitajalaista ei tule uutta virikkeellistä elinkeinoa ammattitaidottomille hoitajille, kuten perhehoitolaista on todistettavasti tässä maassa tullut.

Kaiken kaikkiaan vanhuksiaan, omaisiaan, kehitysvammaisia lapsiaan ja aikuisia hoitavien ihmisten kannalta olen iloinen, että laki on kuitenkin tässä vaiheessa, jotta jonakin päivänä meillä on pohjaa, jolla viemme tätä eteenpäin.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! On tietysti hyvin valitettavaa, että ministeri kävi vain pikaisella käynnillä täällä salissa ja hän ei ehtinyt jäädä saliin kuuntelemaan keskustelua, jota olisi mielestäni syytä käydä.

Tämän lain valmisteluun liittyy yksi mielenkiintoinen asia, joka meille tuli valiokunnassa hyvin selville. Se liittyy siihen, että lain valmistelussa sosiaali- ja terveysministeriö ei ole toiminut läheisessä yhteistyössä työministeriön kanssa. Minusta se on hyvin vaarallinen kehitys, kun kyseessä nyt on jo toinen laki, jossa ollaan muuttamassa vakiintuneita työsuhteen määrittelyyn liittyviä tulkintoja. Tämä on tullut aivan selvästi esille. Tässä mielessä minusta on pakko kysyä, mihin hallitus pyrkii näillä lakiesityksillä,

siis tällä omaishoidon tuen lakiesityksellä ja perhehoitajalailla. Näen, että ed. Alaranta jo kaivaa kynää ja haluaa varmasti kommentoida omassa puheenvuorossaan minua, mutta kuten sanottu, aivan kuten sanoin perhehoitajalain yhteydessä, sanon myöskin tämän lain yhteydessä sen, että pidän hyvin tärkeänä ja arvostan lähiomaisten toimesta suoritettua vammaisten ja vanhusten huoltoa, siitä ei ole epäilystäkään.

Mutta tässä yhteiskunnassa on kuitenkin tiettyjä periaatteellisia kysymyksiä, jotka minusta täytyy ratkaista, ennen kuin lähdetään lainsäädäntötyöllä muuttamaan vakiintuneita käytäntöjä. Se, mikä tässä laissa juuri on arveluttavaa, on se, että omaishoidon tuesta tehtävä sopimus tulkitaan ei-työsuhteeksi, vaikka kuitenkin asiantuntijalausunnossa on käynyt hyvin selvästi esille se, että monelta osin omaishoito voi täyttää työsopimussuhteelle määräytyvät kriteerit. Tämän takia minusta asia ei voi jäädä tähän, että tavallaan lähdetään toisen ministeriön taholta murtamaan joitakin keskeisiä ja hyväksyttyjä periaatteita.

Tämä tekee myös ongelmalliseksi sen, että nyt on toinen laki, jossa olemme säätäneet kunnalle velvollisuuden maksaa eläkkeitä henkilöille, jotka eivät ole työsopimussuhteessa kuntaan. Jos me ajattelemme, ketkä tässä maassa ovat velvoitettuja toimimaan eläkkeen maksajina, niin meillä on kansaneläkejärjestelmä, joka turvaa joka ikiselle kansalaiselle kansaneläkkeen, mikäli hänellä ei ole muuta työuraa ja sillä tavoin eläkkeen maksajaa. Mutta nyt on siis velvoitettu kunnat maksamaan eläkkeitä näille, jotka eivät ole työsopimussuhteessa kuntaan. Minä kysyn, mikä taho seuraavaksi tässä yhteiskunnassa määrätään maksamaan jostain syystä eläketurvaa, semminkin jos ajatellaan tavanomaisinta tilannetta: Esimerkiksi omaishoitajalle määrättäisiin 4 000 markan kuukausipalkkio siitä, että hän hoitaa lähiomaista kotona. Vaikka hän 40 vuotta hoitaisi lähiomaista kotona, hänen eläketurvansa ei ylitä tämänhetkistä täyden kansaneläkkeen tasoa, jos eläkeprosentti olisi 60, mikä se vielä tällä hetkellä on, ennen kuin hallitus pääsee siitä leikkaamaan pienemmäksi. Siis 40 vuotta omaista hoidettaessa kotona 4 000 markan kuukausipalkkiolla pääsisi 2 400 markan eläketasoon, joka on sama kuin kansaneläkkeen täysi taso. Mikä ihmeen parannus tämä mahdollisesti on?

Edelleen totean, että tässä on kyseessä oikeistohallituksen linja, jolla pyritään määrätietoisesti siirtämään hoivatyötä kotiin. Kyse ei ole pelkästään siitä, että haluttaisiin tukea niitä omaisia, jotka tekevät arvokasta työtä hoivaamalla lähiomaista. Kyse on isommasta linjamuutoksesta, ja kysymys on nimenomaan säästöistä, joita perustellaan sillä, että hoito- ja hoivatyö voidaan tehdä halvemmalla.

En minäkään halua, että pitää kalleimmalla tavalla hoitaa. Mutta niin kuin täällä ovat monet puheenvuoron käyttäjät todenneet, monesti vaikeasti vammaisen tai vanhuksen hoito voi olla niin raskasta ja ympärivuorokautista työtä, että yksinkertaisesti sitä ei pystytä yhden henkilön toimesta esimerkiksi kotona tekemään vaan tarvitaan useampia ihmisiä. Silloin tietysti voidaan jo kysyä, miten olisi mahdollista, että kyseessä ei olisi työsuhde, kun tarvitaan useampi henkilö ympärivuorokautisesti hoitamaan.

Tässä on mielenkiintoista myös se, että vammaisjärjestöt, jotka näkevät parannukset nykytilanteeseen verrattuna niille, jotka ovat jo omaishoitoa tehneet, olivat huolestuneita kahdesta asiasta. Monet niistä, mm. Invalidiliitto ja eräät toiset, olisivat halunneet nimenomaan lakitekstiin määräyksen siitä, minkä suuruinen hoitopalkkion tulee vähintään olla. Juuri tästä syystä, että nyt säästetään, säästää valtio, säästävät kunnat, eivät omaishoitajat voi luottaa siihen, että palkkio, joka tullaan maksamaan, olisi kohtuullinen. Näin he toivoivat lainsäätäjän turvaa hoitopalkkiolle, jotta se olisi edes jollakin tavalla kohtuullinen.

Toinen asia, johon ne kiinnittivät huomiota, johon myös edelliset puhujat ovat kiinnittäneet huomiota, liittyy tapaturmavakuutusmahdollisuuden puuttumiseen. Tähän kiinnitti huomiota myös Tapaturmavakuutuslaitosten liitto lausunnossaan, koska onhan aivan selvää, että kun juuri perhehoitajalaki on säädetty, jossa hyvin saman tyyppisestä hoitojärjestelystä on kysymys, sinne oli kyllä liitetty tapaturmavakuutusjärjestely, mutta nyt omaishoitajan kohdalla tätä ei ole tehty. Jollakin tavalla loogista kai lainsäädännönkin pitäisi olla, vaikka näinä aikoina ei aina aivan varma siitä voi olla.

Eräs asia, joka minut sai todella huolestuneeksi ja josta huolen aihe ei ole vieläkään poistunut, liittyy siihen, että me valiokunnassa pyysimme tietoa myös asetusluonnoksista, millä tavoin lakia tullaan asetuksen muodossa jatkotyöstämään. Kävikin ilmi, että Kunnallinen työmarkkinalaitos halusi nimenomaan laista näkyvän selvästi sen, että silloin, kun kyseessä on sairaan hoito, joka on laissa nyt uusi muoto, kyseessä pitäisi olla pitkäaikaissairaanhoito —

siis sellaisen hoito, ymmärrän hyvin, vanhuksen tai nuoren tai vastaavan, joka on pitkäaikaissairas, jolle koti voi olla parempi hoitopaikka — ja että tämä näkyisi laista selvästi. Yllätys, yllätys, asetusluonnoksissa olikin jo lähdetty sille tielle, että kyseessä voisikin olla äkillisen sairauden hoito ja kysymyksessä voisi olla myös vakavasti sairastuneen ja tapaturmaisesti loukkaantuneen hoito. Se on ääritulkinta. Jos tällainen lakiesitys menisi läpi, se voisi merkitä sitä, että esimerkiksi erikoissairaanhoidon sijasta voitaisiin vakavasti äkillisesti sairastunut hoidattaakin kotona sen sijaan, että tällä hetkellä erikoissairaanhoitolaki antaa tämän mahdollisuuden. Onneksi, ainakin ymmärsin niin, ministeriön virkamiehilläkin lähtivät hälytyskellot soimaan, kun tätä kritisoimme, mutta emme ole kuitenkaan vielä saaneet lopullista asetusluonnosta, joten tältäkään osin, kuten sanoin, huolen aiheet eivät ole vielä poistuneet.

Arvoisa puhemies! Katson, että nimenomaan työsuhteen käsitteen muuttaminen on niin vakava asia, että ei riitä ainoastaan se, että toisessa käsittelyssä kävisimme lävitse vastalauseesta esiin käyvät muutosehdotukset. Kyllä minusta nyt on jo paljon vakavampi paikka se, että nimenomaan pääosin naisten suorittamalta hoivatyöltä ollaan murtamassa pohja. Vuoden 1969 työsopimuslakikomitea ei ottanut kantaa siihen, mitkä ovat ne työmuodot, jolloin voidaan poiketa työsopimuslain 1 §:n 3 momentista. Aikoinaan tätä on tulkittu, että ne koskevat merimieslakia, oppisopimuslakia ja kotitaloustyöntekijän työsuhteesta annettua lakia. Kyllä minä väistämättä olen tullut siihen tulokseen, että itse asiassa tällä tavalla ollaan nyt luomassa uusi kotitaloustyöntekijäryhmä hoivatyön piiristä, joka työsopimuslain tarkoittamien velvoitteiden ulkopuolella joutuu tekemään työtä vailla turvaa samalla tavalla kuin ne henkilöt, jotka ovat työsopimuslain alaisia.

Ennen kaikkea nämä henkilöthän usein ovat niitä, jotka ovat yksittäisinä työntekijöinä eivätkä sillä tavoin pysty yksinään omien etujensa puolesta kamppailemaan, toisin kuin esimerkiksi merimieslain alaisuudessa olevat työntekijät, joilla kuitenkin on olemassa työyhteisöt, heillä on työtoverit, heillä on myös mahdollisuus yhdessä valvoa omia etujaan ja pyrkiä niiden osalta saamaan parannuksia aikaiseksi. Mutta henkilö, joka on sitoutunut tekemään esimerkiksi omaishoitoa, on hyvin turvaton ja varmasti myös monella tavalla henkisesti riippuvainen ja vastuullinen hoidettavasta. Hänen kohdallaan epäilen, että omien etujen hoitaminen ei ollenkaan onnistu samalla tavoin kuin esimerkiksi niillä hoitotyöntekijöillä, jotka ovat kunnan palveluksessa tai yksityisen työnantajan palveluksessa tai valtion palveluksessa. Kyllä nämä ihmiset tulevat jäämään hyvin yksin ja hyvin vaikeaan tilanteeseen. Minusta on hyvin valitettavaa, että oikeistohallitus näin maassamme toimii. Tästä meillä kyllä varoittavia esimerkkejä Euroopasta löytyy vaikka kuinka paljon.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Edellinen puhuja ed. Outi Ojala kiinnitti huomiota siihen, että tartuin kynään paikallani, ja odotti minulta kommenttia. Voin kertoa, ed. O. Ojala, että kirjoitin muistiin, että keskustelussa on käytetty hyvin asiantuntevia puheenvuoroja. Sen halusin mainita, ja ed. O. Ojalan puheenvuoro on mielestäni esimerkki asiantuntevasta puheenvuorosta. Itse en aivan kaikkia pelkoja osaisi allekirjoittaa ja pitää todellisina, joihin ed. O. Ojala viittasi. Minusta on nyt kuitenkin rehellisyyden vuoksi hallitustakin kiitettävä siitä, että tällainen laki on yleensä eduskunnan käsittelyssä.

Minulla on vähän samanlainen ajatuskuvio siitä, miksi esitys on eduskunnan käsittelyssä tällaisten säästöjen ja leikkausten aikana, mitä ovat eräät muutkin puhujat epäilleet. Ajattelen itsekin niin, että juuri säästäväisyyssyistä nykyinen hallitus päätti pitkien neuvottelujen jälkeen tällaisen lakiesityksen kuitenkin eduskunnalle antaa.

Ed. Puisto totesi puheenvuorossaan, että laki on pitkälle tyhjä lupaus, ja hän on siinä mielestäni aika oikeassa. Periaatteessa on hyvä, että asiaa säädetään ja asiaa käsitellään, mutta itsekin olisin toivonut paljon pitemmälle menevää askelta tässä hyvin tärkeässä asiassa.

On moneen kertaan jo lisäbudjetin käsittelyn yhteydessä paheksuttu sitä, että ministerit eivät ole ehtineet osallistua täällä käytäviin keskusteluihin, ja itsekin haluaisin sen todeta. Ministereillä on varmasti paljon tekemistä ja menemistä, mutta niin kai sitä olisi meillä kansanedustajillakin. Kun tiistai on eduskunnan istuntopäivä, kyllä minä lähettäisin tältäkin paikalta, ja varmaan voi sen tehdä muiltakin paikoilta, omillekin ministereillemme terveisiä, että varaisivat aikaa tiistaisin eduskunnan täysistuntoihin osallistuakseen, jotta olisimme esimerkiksi tämän lain yhteydessä voineet kuulla ministeri Huuhtasen näkemyksiä jatkokäsittelystä ja -valmistelusta, joita näkemyksiä on toivottu ja joihin seikkoihin valiokunta on huomiota kiinnittänyt.

Pienen moitteen minä esitän myös sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hyvin pienestä ja vaatimattomasta asiantuntijakuulemisesta. On kuunneltu ministeriön edustajaa, joka yleensä käy lukemassa lakiesityksen kansilehden valiokunnassa, sosiaali- ja terveyshallituksen asiantuntijaa, kuntien keskusjärjestöjä, kuntien eläkevakuutusta.

Ed. O. Ojalan puheenvuorosta pääsi siihen käsitykseen, että monet tahot ovat lähettäneet kirjallisia kommentteja valiokunnalle, ja se on tietysti hyvä. Itse olisin toivonut, että vaikka nyt ei ns. tavallisia kansalaisia eduskuntaan kutsutakaan asiantuntijoiksi, vaikka hehän ovat todellisia asiantuntijoita useinkin, niin omaisten edustajia jollakin tavalla olisi voitu valiokunnassa kuunnella, että sinne olisi välittynyt elävästä elämästä niitä paineita, joita tällä alalla ja tässä asiassa jatkuvasti paljon esiintyy.

Valiokunta kuitenkin mietinnössä pitää asiaa tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena, niin kuin tämän talon byrokratian kieleen kuuluu asia ilmaista. Siitä voi olla valiokunnan kanssa aivan samaa mieltä.

Myös olen iloinen siitä, että valiokunta kiinnittää huomiota lain soveltamisen seurantaan ja siihen, ettei pääsisi syntymään kohtuuttomia tilanteita verrattuna tämän lain soveltamista perhehoitolain soveltamiseen. Näitä kohtuuttomia tilanteitahan on jo elävässä elämässä nyt, kun perhehoitolaki on voimassa. Itsekin tunnen tapauksia, joissa naapureina asuvat perheet ovat aivan erilaisessa asemassa hoitotilanteen vuoksi. Jos vierasta lasta tai aikuista hoitava perhe asuu siinä toisessa talossa, siihen perheeseen saadaan hyvin kohtuullista tukea ja myös vapaa-aika nykyään. Mutta naapuritalossa asuva omaista hoitava, ehkä kymmeniä vuosia tällaista hoitotyötä tehnyt omaishoitaja, on kaikkea apua ja tukea vailla. Tämä on kohtuuttoman tuntuista.

Valiokunta on muuttanut voimaantulosäännöstä siten, että kunnan on ryhdyttävä toimenpiteisiin sopimusten tarkistamiseksi lakia vastaaviksi. Tämä sanontahan tuntuu hyvin velvoittavalta, mutta sitähän se ei käytännössä ole. Se käy hallituksen lakiesityksen perusteluista hyvin ilmi. Kunta lopulta ratkaisee, millä tavalla näitä sopimuksia tehdään. Mielestäni vastalauseessa on oikein hyvin kiinnitetty huomiota siihen, että omaishoitajan pitäisi saada apua siinä vaiheessa, kun tällaisia sopimuksia ollaan tekemässä. Olen hyvin pitkälle samaa mieltä kuin edellisetkin puhujat siitä, että kunnat hakevat halpoja ratkaisuja eli siinä mielessä me olemme tulleet takaisin eräänlaiseen huutolaisaikaan, kun halvimmalla hoitokeinolla tällaiset asiat pyritään hoitamaan.

Ed. Stenius-Kaukonen kertoi Tampereelta esimerkin, miten siellä ollaan menettelemässä. Itsekin tunnen useita kuntia, paljon pohjoisempaa kuin Tampere on, joissa jo lakiesityksen antamisen yhteydessä ruvettiin toimimaan mielestäni aivan ihmeellisellä tavalla. Yleensähän hallituksen lakiesityksissä on sellainen peräkaneetti, että ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä tämän lain tarkoittamiin toimenpiteisiin, aivan kuin valmistelemaan siirtymistä siihen tilanteeseen, jossa ollaan, kun laki on valmiina.

Monissa kunnissa on tässä asiassa ryhdytty aivan päinvastaisiin toimiin. Kun on tiedetty, että ensi kesänä tulee voimaan tällainen omaishoitajalaki, esimerkiksi kehitysvammaisten kotihoitosopimuksia on ryhdytty nyt jäljellä olevaksi vajaaksi vuodeksi muuttamaan tehdystä sopimuksesta huonompaan suuntaan sen takia, että ehditään nyt vajaan vuoden aikana kerätä säästöjä, kun pelätään, että laki saattaa tulla hyvin velvoittavaan muotoon. Kuntien keskusjärjestöt ovat pitäneet huolen siitä, että tämä laki ei ole velvoittavassa muodossa. Mielestäni eräs sellainen asia, johon lain soveltamisen seurannassa pitäisi kiinnittää huomiota, on se, voisimmeko tulevaisuudessa asettaa ihmisarvon rahan arvon edelle tässäkin asiassa.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! On tullut paljon kritiikkiä omaishoitajalakia kohtaan, ja se on varmaan ihan aiheellista. Kuitenkin näkisin, että tämä on ensimmäinen askel parempaan. Pitkäänhän on toivottu ja yritetty omaisille, jotka kotona hoitavat vanhusta tai vammaista, myös jonkinlaista eläketurvaa ja apua. Nythän tällä sopimuksella voidaan saada aikaan myös se, niin kuin toivoimmekin valiokunnassa, että asetuksessa olisi määritelty vapaat hoitajalle ja muutkin etuudet, niin että hän jaksaa joko hoitaa kotona tai sitten olla hoidokin kotona.

Joka tapauksessa kun sopimusta tehdään, minusta olisi välttämätöntä, että siinä yhtenä sopijapuolena olisi hoidettava: siis kunta, hoitaja ja myös hoidettava, niin että hänelle sopii tämä hoitaja.

On paljon kritisoitu sitä, että kyseessä ei ole työsopimus vaan tehdään sopimus samoin kuin perhehoitolaissa. Pykälässähän todella lukee, että tämä ei ole työsopimuslain tarkoittama työsuhde. Meillehän on nyt tullut ihan selväksi

se, että rahastahan tässä on kysymys. Jos nämä hoidettaisiin työsopimussuhteen perusteella, kyllähän kustannukset olisivat moninkertaiset. Tämä tuli esiin jo perhehoitajalakia käsiteltäessä.

Toisaalta on hyvä, että meillä on erilaisia mahdollisuuksia hoitaa eikä niin jäykästi, että kaikkien on oltava vakiintuneen käytännön mukaan työsopimussuhteessa. Minusta tällainen jousto on hyvä. Pääasia nyt on sitten, että jatkossa todella seurataan, miten tämä rupeaa toimimaan ja miten kunnat käyttäytyvät, ja korjataan puutteita. Mutta toivon, niin kuin täällä on tullut esiin, että voitaisiin kehittää omaishoitajalakia siihen suuntaan, että omaishoitajan sosiaaliturva tulisi vastaamaan perhehoitajan sosiaaliturvaa.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Aikaisemmassa puheenvuorossa tuli esille, että valiokunnan mietinnöstä, joka nyt ei ole vielä viimeinen versio, kävisi ilmi, että on kovin vähän asiantuntijoita kuultu. On tärkeää todeta todellakin, että tämä ei ole lopullinen valiokunnan paperi vaan tästä on nyt tipahtanut pois merkittävä joukko valiokunnassa olleita. Eli me olemme todella halunneet huomattavasti laajemminkin kuulla. Meillä on ollut mm. erilaisten vammaisjärjestöjen edustajia, kuten Kehitysvammaisten Tukiliitosta ja Invalidiliitosta, lisäksi mm. Keuruun kaupunki, Kolarin kunta ja työmarkkinajärjestöt. Tämä on hyvä todeta, ettei jää väärää käsitystä. Onneksi varmasti seuraavassa istunnossa meillä on oikeampi versio tästä asiasta.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Kiitän ed. O. Ojalaa lisäyksestä. Kun itse en ole asianomaisen valiokunnan jäsen, en tosiaankaan voinut tietää muusta kuin siitä, mitä mietintöön on kirjattu, ja ihmettelin sitä lukiessani pientä asiantuntijajoukkoa.

Mutta jos puhemies sallii, niin toteaisin ed. Ala-Harjan puheenvuoron johdosta, että kyllä minusta ed. Ala-Harjan puheenvuoro hieman kertoi juuri käytännön asiantuntemuksen puutteesta, joka on saattanut asian käsittelyn yhteydessä ilmaantua. Ed. Ala-Harja vaati, että hoidettava olisi aina yhtenä sopijapuolena tällaista sopimusta tekemässä eli häntä ainakin kuultaisiin.

Mitä tulee esimerkiksi kehitysvammaisten hoitamiseen, on paljon hoidettavia, jotka eivät osaa puhua. Ei sellaista sopijapuolta varmaankaan voida kuunnella. Se ei tee tietenkään tyhjäksi sitä ed. Ala-Harjan toivomusta, johon mielelläni yhdyn, että sopimustilanteissa hyvin pitkälle mietittäisiin mahdollisimman sopivat hoitajat.

Haluan päättää tämän kommentin erääseen lausahdukseen, jonka olen joskus aikaisemminkin todennut: Ehkä sopiva tällaista omaista hoitamaan on se äiti, joka oli hoitanut monta kymmentä vuotta kehitysvammaista lasta ja totesi viisauden, joka on jäänyt elämään kehitysvammaisten lasten vanhempien keskuuteen. Hän sanoi, että sanoilla "rakas" ja "raskas" on vain yhden kirjaimen ero. Siinä on mielestäni asiantuntemusta tehdä sopimuksia tässä asiassa.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Ed. Alaranta on aivan oikeassa. Puheenvuoroni oli puutteellinen siinä mielessä, mutta omaishoitajalaki koskee myös niitä omaisia, joita voi kotona hoitaa, ja vammaisia, joiden kanssa voi kommunikoida. Mutta näin juuri on, että suuri osa hoitoon osallistuvista voi olla myös vaikeasti kehitysvammaisia. Olen aivan samaa mieltä, että heidän kanssaan on tietysti mahdotonta kommunikoida sillä tavalla. Mutta kunnioitan niitä, jotka hoitavat kotona näin vaikeasti vammaisia omaisiaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotus laiksi merimiesten palvelu- ja opintotoiminnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 231
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 9

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotukset laiksi merimieslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 232
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 55 a (HE 219)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 21.05.

Täysistunto lopetetaan kello 20.53.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio